

נא לא להוציא מביהכ"נ עד יום ב'
ואם בדעת הגבאים לגונוזו במוצ"ש,
ניתן לקחת במוצ"ש.

דבריהם

דרשות ומאמרים
מלאים וגדושים בדבקות ואהבת ה'
מלווים בסיפורים מלהיבי הנפש
על סדר

דברים

◆ כפוי טובה ◆

נכתב בעזרת החונן לאדם דעת
על ידי
יוסף חיים ב"ר דניאל זצ"ל אליהו

לעילוי נשמת
ר' מאיר בן שמואל ורבקה אליהו ז"ל
נלב"ע ט' אב תשס"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

כל הזכויות שמורות

למחבר

לפרטים

054-8428679

לקבלת החוברת ניתן לשלוח
בקשה לכתובת המייל:

D0548428679@gmail.com

וכן ניתן להוריד דרך אתר דרשו

דברים

כפוי טובה

וְאֵת הָעַם צוֹ לְאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגְבוּל אַחֵיכֶם בְּנֵי עֲשׂוֹ הַיְשָׁבִים בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וּנְשַׁמְרְתֶם מְאֹד: אֶל תִּתְגַּרוּ בָּם כִּי לֹא אַתֶּן לָכֶם מֵאֲרָצְכֶם עַד מִדְרָךְ כַּף רֶגֶל כִּי יִרְשָׁה לַעֲשׂוֹ נִתְתִּי אֶת הָר שַׁעִיר: אֲכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתֶם בְּכֶסֶף וְאֲכַלְתֶּם וְגַם מַיִם תִּכְרוּ מֵאֲתֶם בְּכֶסֶף וּשְׂתִיתֶם: כִּי יִי' אֱלֹהֶיךָ בְּרַכְךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ יָדַע לְכַתֹּף אֶת הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה יִי' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דְבָר: (דברים ב ד-ז)

אומר רש"י: כי יי' אֱלֹהֶיךָ בְּרַכְךָ – לפיכך לא תכפו אתם טובתו להראות כאלו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים:

בסוף שנת הארבעים שהיו עם ישראל במדבר, הם צריכים לעבור דרך מקום מושבם של בני עשו, והקב"ה מצוה אותם לקנות אוכל ומים בכסף מלא מבני עשו, וזאת למרות שלא חסר להם מים, כי הרי יש להם את בארה של מרים, ויורד להם מן, ואינם צריכים להזדקק לקנות מבני עשו כלום, אבל יש כאן ציווי מיוחד, גם אם אתה לא צריך לקנות, ולא חסר לך כלום, אעפ"כ תקנו מהם אוכל ומים והטעם?

"כי יי' אֱלֹהֶיךָ בְּרַכְךָ" הראו את עצמיכם עשירים.

כשיעקב יצא מבית לבן ללכת לארץ כנען, אז היתה הפגישה האחרונה בין יעקב ועשו, ומאז נפרדו דרכיהם, עשו הולך להר שעיר, ויעקב הולך לארץ כנען, ולאחר מכן מתחיל השעבוד ויעקב יורד עם בניו למצרים.

הידיעה הזאת מגיע לבני עשו בהר שעיר, שעם ישראל משועבד במצרים, ולאחר 210 שנים מגיע לכל העמים בשורת השחרור, עם ישראל יוצא ממצרים, ניסי קריעת ים סוף וכו'.

לאחר 39 שנים שעם ישראל הולכים במדבר, הם צריכים לעבור בארץ אדום, בני עשו מעונינים לדעת מה עלה בגורלם של עם ישראל, אלו שדבקו בהקב"ה ולא עזבוהו במשך כל אותן שנים, האם הקב"ה דואג לתת טרף ליראיו ומספק להם את צרכיהם, או חלילה אותו עם ישראל אין להם כלום בעולם הזה, והם חיים חיי עוני, והקב"ה לא דואג לתת להם די מחסורם.

לכן הקב"ה מצווה את בני ישראל, אל תראו את עצמכם נזקקים ועניים, ולכן גם אם אתם לא צריכים אוכל ומים, כי הרי יש לכם מן, ומים מבארה של מרים, למרות זאת תקנו מהם ותשלמו על כך בכסף מלא, תפתחו את הארנקים, שופינג של קניות, תראו להם כמה אתם עשירים, לא חסר לכם כלום, כמה הקב"ה פינק אותכם במדבר, וגם אם יציעו לכם אוכל ומים בחינם תשלמו על כך בכסף מלא, תראו את עצמיכם עשירים.

והסיבה לכך, פי יי' אֱלֹהֶיךָ בְּרַכְךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ וכו' זֶה אֲרֻבְעִים שָׁנָה יי' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָבָר: וביאר רש"י וז"ל "כי יי' אֱלֹהֶיךָ בְּרַכְךָ" לפיכך לא תכפו את טובתו להראות כאילו אתם עניים, אלא הראו עצמיכם עשירים. עכ"ל.

אל תהיו כפויי טובה...

נתאר לעצמינו, אבא שדואג לבנו בכל מה שהוא צריך, מזון, ביגוד, והנה יום אחד הבן מגיע לבית הכנסת מתחיל לקבץ נדבות בין המתפללים, מי יכול לעזור לי באוכל, בביגוד, החורף מגיע ואין לי סוודר ומעיל, נקרעו לי הנעלים...

אין ספק כשאביו ישמע את מה שעולל לו בנו, לא ידע איפה לקבור את עצמו מרוב בושה, וכי חסר לך משהו? הרי כל מחסורך עלי, לא היה דבר שלא הענקתי לך, ואתה הולך לקבץ נדבות כאילו אני לא דואג לך???

אמר להם הקב"ה: הייתם במדבר ארבעים שנה, לא היה חסר לכם כלום, ירד לכם מן, ויש לכם מים מבארה של מרים, שְׁמַלְתְּךָ לֹא בָלְתָה מֵעֲלֶיךָ וְרֹגְלְךָ לֹא בָצְקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה, (דברים ח ד) פִּי יִי אֱלֹהֶיךָ בִּרְכֶךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לִכְתֹּבְךָ אֶת הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה יִי אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָבָר.

אתם עכשיו עוברים בארץ אדום, תראו לכולם שאתם עשירים, אל תקחו מהם אוכל בחינם כאילו אתם נזקקין, תראו עצמיכם עשירים, תשלמו על הכל בכסף מלא, אל תהיו כפויי טובה...

העונש לכפויי טובה ע"י כפויי טובה

כותב האלשיך הקדוש בתחילת חומש שמות, ראוי לכל איש חכם לדרוש ולתור בחכמה, על מה עשה ה' ככה לקדושים אשר בארץ המה, יעקב וכל הנפש הבאה מצרימה, לתת תחת סבלות מצרים את בניהם ובני בניהם 210 שנים בחומר ובלבנים ובכל עבודה קשה, מה פשעם ומה חטאתם, והלא לא חשיד הקב"ה דעביד דינא בלא דינא? ולמרות שלאחר מכירת יוסף אמרו חז"ל שנגזרה הגזירה שירדו אבותינו למצרים, מכל מקום בברית בין הבתרים עדיין לא נולד לא יצחק ולא יעקב ולא השבטים, אם כן מדוע נגזרה גזירת הגלות?

שאלה נוספת: מדוע הקב"ה מוריד אותם דוקא למצרים, חסר מדינות אחרות? ועוד הרי גם בארץ ישראל יכלו להשתעבד, שהרי הקב"ה אמר לאברהם אבינו וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע פִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאַרְץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה (בראשית טו יג) "בארץ לא להם" זה גם ארץ ישראל, שהרי על הפסוק (שמות יב מ) וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. אומר רש"י שלשים שנה וארבע מאות שנה זה מאז ברית בין הבתרים. ומשנולד יצחק עד עכשיו, היו ארבע מאות שנה משהיה לו זרע לאברהם נתקים פִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאַרְץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

(בראשית טו יג) ושלשים שנה היו, משנגזרה גזרת בין הבתרים עד שנולד יצחק.

ואם כן כל זמן שלא נתנה ארץ ישראל לעם ישראל, היא היתה נחשבת ארץ לא להם, אז לשם מה עלינו לרדת למצרים?

שאלה נוספת, אברהם אבינו שומע מהקב"ה שהולכים להפוך את סדום, הוא מנסה להקל בעונש, אולי יש חמישים בתוך העיר, אולי ארבעים, אולי שלושים, הוא מנסה להציל בכל דרך אולי תינצל עיר אחת.

וכאן אברהם אבינו שומע שהבנים שלו יורדים למצרים לארבע מאות שנה, ועומדים לעבור שם עינויים, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, והוא לא מתעורר ואומר רבש"ע, אני מתפלל כדי שתבטל את הגזירה, שום דבר לא, הוא שומע שהם הולכים לסבול ארבע מאות שנה הוא לא מבקש שום דבר, על מי הוא מבקש? על סדום... אנשים מושחתים שהקב"ה כועס עליהם, ועליהם הוא מבקש רחמים, מדוע!?

מבאר רבי ברוך רוזנבלום שליט"א על פי מה שכתב בספר נתיבות יצחק, אומרת התורה "לֵךְ אֶל פְּרַעֲהַ בְּבִקְרַת הַנְּהַ יֵצֵא הַמִּימָה וְנִצְבֹּת לְקִרְאָתוֹ עַל שְׂפַת הַיָּאֵר וְהַמַּטָּה אֲשֶׁר נִהְפָּךְ לְנַחֵשׁ תִּקַּח בְּיַדְךָ" (שמות ז טו)

אומר רש"י: הנה יצא המימה לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנקביו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו.

אומר פרעה וכך מביא הנביא יחזקאל. דִּבֶּר וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים הַנְּנִי עָלֶיךָ פְּרַעֲהַ מְלֶךְ מִצְרַיִם הַתְּנִים הַגְּדוֹל הַרְבִּיץ בְּתוֹךְ יִאֲרִיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יִאֲרִי וְאֲנִי עֲשִׂיתֵנִי (יחזקאל כט ג)

אומר רש"י התנים הגדול – לפי שכל גדולתה של מצרים וכל שובע שבה על ידי יאורי נילוס הוא לפיכך הנביא ממשל את מלכה לתנין ואת עמה לדגת יאור:

לי יאורי – איני צריך לעליונים כי יש לי יאורי מספיק כל צרכי:

ואני עשיתני – בגבורתי ובחכמתי הגדלתי גדולתי וממשלתי:

אומר המצודת דוד, לי יאורי היאור הוא לי להשקות שדותי, ואין לי צורך במטר השמים.

מה כוונת פרעה לומר בזה? מטר השמים זה הדבר שמחייב את התלות בקב"ה, הרי הגמרא (תענית ב.) אומרת, אמר ר' יוחנן, ג' מפתחות בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח, ואלו הן: מפתח של גשמים, ומפתח של חיה (יולדת) ומפתח של תחיית המתים.

יוצא, שאחד המפתחות שבידי הקב"ה זהו מפתח של הגשמים, הצריכה למטר מחייבת את בני האדם, להיות כל הזמן תלויים בקב"ה, מה עשה פרעה, אמר עשיתי יאור, אני לא צריך את הבורא יתברך, למה הוא חותר בזה? כדי להגיע למטרה אחת, אני לא חייב לקב"ה שום דבר, בני האדם שזקוקים לגשם חייבים לשמוע למה שהוא אומר, אני לא צריך גשם, אז אני לא זקוק לו, אני עשיתי את היאור אם ככה לא ידעתי את ה', וגם את ישראל לא אשלח.

כי אם אני צריך את הקב"ה, אז אני פונה אליו שיוריד לי גשם, הקב"ה יגיד לי, אתה רוצה גשם קודם כל תשחרר את עם ישראל, אני לא צריך לגשם, ואני לא מתכופף לקב"ה.

אם כך, מגלים לנו רבותינו מהי המהות של פרעה, חוסר רצון להיות כפוף לקב"ה, לא רוצה להתכופף בפניו, למה? כי כל מי שצריך גשם כפוף אליו, אני לא רוצה להיות כפוף.

מי הוא זה שלא רוצה להתכופף? אומר המהר"ל (נתיב העבודה פרק י) אומרת הגמרא מסכת (ב"ק טז.) שאדם לאחר שבע שנים מפטירתו הופכת שדרתו להיות נחש, וזהו דווקא כשלא כרע (השתחוה) במודים.

אם הוא לא כרע במודים, השדרה שלו הופכת להיות נחש לאחר שבע שנים מפטירתו.

מדוע? אומר המהר"ל לפי שהאדם צריך לכופף עצמו בפני הבורא, ואם הוא לא כורע במודים, זאת אומרת שהוא לא רוצה להיות כפוף להקב"ה, לכך שדרתו הופכת לנחש, כי הנחש לא רוצה להתכופף בפני הקב"ה, הנחש פיתה את אדם הראשון שלא להתכופף לקב"ה, אמר לו הוא אומר לך לא לאכל מעץ הדעת, מה אתה כפוף לו? תהיה עצמאי,

תהיה מלך, תעשה מה שאתה רוצה, אמר הקב"ה לנחש אתה אמרת לו לא להתכופף, עד עכשיו היית זקוף, חייך שאין לך יותר זקיפות, חתך לו הקב"ה את הידיים והרגליים, על גחנך תלך.

הנחש פיתה את האדם הראשון להיות כפוי טובה, לא להיות כפוף לקב"ה. הרי רק לפני כמה שעות ברא אותך הבורא, זה שיש לך כוח לאכל זה ממנו, יש לך כוח להזיז את היד זה ממנו, הוא אומר לך לא לשלוח את היד לשם, איך אתה מסוגל לעשות את זה? יוצא שברגע שאדם לא עושה את מה שאומר לו הבורא, הוא כופר בטובתו של הבורא.

פרעה הוא הסמל לכפיות טובה בעולם, כמ"ש בספר משנת ר' אליעזר לר' אליעזר בן ר' יוסי הגלילי (פרק שביעי) מפני מה ענש הכתוב ביותר לכפויי טובה? מפני שהוא כעניין כפירה בהקב"ה, אף הכופר בהקב"ה, כופר טובה הוא, האדם הזה הוא כופה טובתו של חברו, למחר הוא כופה טובתו של קונו, וכן הוא אומר בפרעה אשר לא ידע את יוסף, והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה יודע ולא השגיח עליו וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקב"ה שנאמר לא ידעתי את יי' וגם את ישראל לא אשלח: (שמות ה ב) , הא למדת שכפיית טובה הוקשה לכפירה בעיקר.

וכן הקב"ה אומר להן לישראל: "אנכי ה' אלהיך" מה תלמוד לומר "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", אמר להן הזהרו שלא תכפו טובה, שכפוי טובה אינו יכל לקבל מלכות שמים.

יוצא שפרעה הוא הסמל לכפיות טובה, ולכן חז"ל קוראים לו בשם 'נחש' כמ"ש במדרש (שמות רבה ג יב) אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְכֹהֵן גִּהְפָּךְ הַמָּטָה לְנַחֵשׁ, כְּנֶגֶד פְּרַעֲה שֶׁנִּקְרָא נָחֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כט, ג): הַתַּנִּים הַגְּדוֹל, וְאוֹמֵר (ישעיה כו, א): עַל לְוִיתָן נָחַשׁ בָּרַתָּ, לְפִי שֶׁהָיָה נוֹשֵׁךְ אֶת יִשְׂרָאֵל

עפ"י הדברים האלה נוכל להבין מדוע בני ישראל השתעבדו דווקא בירידה למצרים, כי שם יורדים לתקן את חטא אדם הראשון בכפיות טובה, (חז"ל אומרים שבאכילת אדם הראשון מעץ הדעת היו בזה כמה

חטאים כגון ע"ז, ואת החטאים הללו תקנו האבות הק') את החטא של כפיות טובה, ירדו ישראל למצרים לתקן את החטא הזה.

אומרים חז"ל אמר לו הנחש לאדם הראשון תהיה כפוי טובה, אמר הקב"ה לנחש אתה פיתת אותי, לכן אתה תהיה כפוף, שנאמר על גִּחְזֵךְ תֵּלֵךְ (בראשית ג יד).

אומרים חז"ל במשנת ר' אליעזר, למעמד הר סיני אי אפשר לבוא כשאתה כפוי טובה, כמו שאומר האלשיך הקדוש כל ענין ירידת מצרים היה לניקוי חטא אדם הראשון, כשבא הנחש והטיל בחוה זוהמה ואי אפשר לבוא למעמד הר סיני עם זוהמה כזאת, כי כאשר אתה מלוכלך בזוהמה הזאת, לא תוכל לראות את הקב"ה, ואם כך לא תוכל לעמוד במעמד הר סיני.

מה עשה הקב"ה, שלח אותם ל-210 שנה למצרים, שהתנקו מזוהמת הנחש, ולכן גם אברהם אבינו לא ביקש הקלה בעונש.

הנחש פיתה את האדם הראשון להיות כפוי טובה, ומצינו בשעה שעם ישראל חטאו ודיברנו כנגד הקב"ה ואמרו ונפשינו קצה בלחם הקלוקל, שלח להם הקב"ה נחשים ושרפים, מדוע? אומר רש"י יבוא הנחש ויפרע מכפויי טובה.

למה הנחש צריך להיפרע מכפויי טובה? כי הוא הכפוי טובה הראשון בעולם, פרעה נחשב לכפוי טובה, ולכן הוא נקרא בשם נחש, ולכן שולח לו הקב"ה על ידי משה רבינו לעשות לו אותות על ידי כך שהמטה נהפך לנחש, ללמד אותו לא להיות כפוי טובה.

*

מסופר בנביא (מלכים ב פרק ח ופרק י ובדברי הימים ב פרק כב) על עתליה, בתו של אחאב מלך ישראל ואיזבל, היא נישאה ליהורם בן יהושפט מלך יהודה.

לאחר מות יהורם בן יהושפט, מלך בנו אחזיהו.

אחזיהו בן יהורם היה המלך השביעי של מלכות בית דוד, בהשפעת אמו עתליה בת אחאב, הלך בדרכי הרשע של בית אחאב.

בעצת בית אחאב, יצא אחזיהו למלחמה נגד ארם, ביחד עם אחי אמו יהורם בן אחאב מלך ישראל, כאשר יהורם נפצע במלחמה, הוא הלך ליזרעאל כדי להתרפא, והגיע אליו אחזיהו לבקרו, מציין הכתוב שהיה זה מן השמים כדי שיהוא בן נמשי ימצא אותו שם בבואו להכרית את בית אחאב ויהרוג אותו ביחד עם יהורם ויתר משפחתו, כמסופר שם.

באותו זמן כל בניו של אחזיהו היו עדיין קטנים ולא היו ראויים למלוך, לכן עתליה אמו של אחזיהו נצלה את ההזדמנות שבנה נהרג ותפסה את השלטון לידיה, וכדי שלא יוכלו לערער בעתיד על מלכותה היא דאגה להמית את הילדים של אחזיהו, היינו את הנכדים שלה שהיו מועמדים למלוך. כמ"ש וְעֵתְלִיָּה אִם אֶחְזִיָּהוּ רְאָתָה כִּי מֵת בְּנֵהּ וְתִקֶּם וְתֵאבֵד אֵת כָּל זֶרַע הַמַּמְלָכָה: (מלכים ב' י"א א)

ברש"י (דברי הימים ב' כב' י') מבואר שהיא המיתה אותם בסם המוות, כנראה שכוונתה היתה לגרום את מותם באופן שייראה כאילו היה זה אסון טבעי. היא שמה רעל בסיר הבישול ולא מתו מיד אלא התייסרו זמן ממושך בתחלואים קשים עד שלבסוף מתו.

אחותו של אחזיהו, יהושבע, הרגישה בדבר בעוד מועד, והצליחה במסירות נפש לגנוב את יואש בן צביה (הוא היה בנו של אחזיה מאשה אחרת) התינוק הקטן מבין ההרוגים.

ויש להתפעל מגדלותה של יהושבע שפעלה להפיל את מלכותה של עתליה אמה, בעוד שבודאי היה שמור לה שררה גדולה בתור בתה של המלכה. (עיין חיד"א בחומת אנך מלכים ב' פרק י"א פס' ב)

אבל היכן תחביא אותו? הרי אין ספק שעתליה שמה לב היטב שנכדה יואש נעלם, ובודאי שנערכו חיפושים נרחבים עבורו בכל הארץ, ובכן מאחר שבעלה של יהושבע היה לא אחר מאשר יהוידע הכהן הגדול, היתה לה גישה למקום שאפילו רשעים גמורים לא היו מעזיזים להיכנס אליו, החביאה אותו יחד עם מינקתו בחדר המיטות, שהוא העליה על גבי קודש הקדשים כדי להצילו מידי עתליהו.

ומכיון שהיה זה מצב של פיקוח נפש, התיר יהוידע להסתיר שם את יואש ואת מינקתו, כך נשמר הנצר האחרון לבית דוד במחבוא במשך

שש שנים, כאשר היחידים שיודעים מכך, הם יהודע הכהן, יהושבע אשתו, והמינקת של יואש. (כמ"ש שם פסוק ב) וַתִּקַּח יְהוֹשֻׁבֶע בַּת הַמֶּלֶךְ יוֹרָם אֶחָת אֶחְזִיָּהוּ אֶת יוֹאֵשׁ בֶּן אֶחְזִיָּה וַתִּגְנֹב אֹתוֹ מֵתוֹךְ בְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַמּוֹמְתִים אֹתוֹ וְאֶת מִנְקָתוֹ בַּחֲדָר הַמְטוֹת וַיִּסְתְּרוּ אֹתוֹ מִפְּנֵי עֵת לִיָּהּ וְלֹא הוֹמַת:

הבה נתבונן כמה מסירות וכמה כחות גוף ונפש נדרשים לגדל תינוק במצב כזה להכין ולהביא לו אוכל, לרחוץ אותו להלביש אותו, להעסיק אותו וככל שהילד גדל הרי צריכים להשקיע יותר בחינוכו בפרט במצב כזה שאין לו חברה של ילדים בני גילו, וכל זה חייב להיעשות בסודי סודות בלי לעורר את חשדם של אנשי המלכה, אין ספק שזוהי תעסוקה הדורשת התמסרות ותכנון תדיר מסביב לשעון, מי דאג לכל זה?

מספר הכתוב וַיְהִי אִתָּהּ בַּיַּת י"י מִתְחַבֵּא שֵׁשׁ שָׁנִים וְעֵת לִיָּהּ מַלְכָּת עַל הָאָרֶץ: (שם פסוק ג) כלומר במשך שש שנים לקחו זאת על עצמם יהודע ויהושבעת אשתו כמפעל סודי לגדל את הילד יואש כאלו היה הוא הבן שלהם.

והנה בשנה השביעית למלכות עתליהו, החליט יהודע הכהן שהגיע הזמן להמליך את יואש, בשיתופם של הלויים הוא ניהל מהלך נועז להוציא את יואש מבית המקדש להמליך אותו לעין כל, ולהמית את עתליהו בחרב, מספר הכתוב בן שבע שנים יואש במלכו, נשאלת השאלה איך יכול ילד קטן כזה לנהל את המלוכה על עם שלם?

התשובה לכך נמצאת בדברי חז"ל (משנת רבי אליעזר) אותו יהודע הכהן שסיכן את חייו להציל את יואש ולטפל בו במסירות במשך שש שנים, ולאחר מכן דאג להושיב אותו על כסא המלוכה המשיך לעמוד לימינו כל ימי חייו, להדריך אותו, לחנך אותו וללמד אותו כדי שיעשה הישר בעיני ה' ותכון המלכות בידו, ובאמת כל ימי יהודע, נהג יואש רק על פי הוראתו והלך בדרך טובה.

אולם לאחר שיהודע נפטר, באו שרי יהודה השתחוו למלך, ואמרו לו הנכנס לבית קדש הקדשים שעה אחת מסוכן למות, כפי שכתוב

'והזר הקרב יומת' ואתה נחבאת בו שש שנים, ועדיין אתה חי, כדאי אתה להיות אלוה. מספר הכתוב אז שמע המלך אליהם.

פירוש הדברים, אילו יהודע היה חי, היה הוא מיישר את שכלו של המלך ומבהיר לו שכל טענותיהם הם דברי שטות והבל, ואף יש בהם משום כפיות טובה, שהרי חייו של יואש ניצלו בנסי נסים, ובמקום לנצל עובדה זו שתביא אותם להודות לה' ולהתקרב אליו, הם מייחסים זאת לכחות אלהיים הנמצאים ביואש, וכתוצאה מכך מתרחקים מעבודת ה'!

אבל עתה שמורו ורבו נפטר, היה יואש כספינה שאבד קברניטה ולכן הוא קיבל את דבריהם, כפר בטובתו של ה' והשתכנע שבידם ראייה חותכת שהוא אלוה, ומזה נמשך שהתחילו לעבוד פסלים בדמותו ואשרים שנטעו לשמו, שזוהי עבודה זרה ממש.

ובודאי שהיה על כך קטרוג גדול בשמים, בכל זאת מספר הכתוב שה' לא העניש אותם מיד, אלא שלח להם נביאים להשיבם אליו.

כמ"ש ויעזבו את בית יי' אלהי אבותיהם ויעבדו את האשרים ואת העצבים ויהי קצף על יהודה וירושלים באשמתם זאת: וישלח בהם נבאים להשיבם אל יי' ויעידו בם ולא האזינו: (דברי הימים ב כד יח-יט)

בהגותיו לסדר עולם פרק כ' כתב הגר"א, שנביאים אלו היו אלישע ויונה.

אבל העם לא האזין להם, ועדיין היתה הפורענות תלויה ועומדת עד יום הכיפורים שהוא יום מחילה סליחה וכפרה.

בו ביום (ירושלמי תענית ד ה) שרתה רוח נבואה על זכריה בנו של יהודע הכהן, והוא הוכיח את העם בבית המקדש על שעזבו את ה'.

כמ"ש ורוח אלהים לבשה את זכריה בן יהודע הכהן ויעמד מעל לעם ויאמר להם כה אמר האלהים למה אתם עברים את מצות יי' ולא תצליחו כי עזבתם את יי' ויעזב אתכם (שם פסוק כ)

נתאר זאת לעצמנו, ביום הקדוש של השנה, שבו מתעוררים אצל כל יהודי הרהורי תשובה, עומד כהן ונביא בחצר בית ה' ומוכיח את העם, ולא זו בלבד, אלא שהוא לא אחר מאשר בנו של אותו צדיק מפורסם שבזכותו המלך חי עד היום הזה, כמה הכרת הטוב חייבים לו...

אלא שמתוך גאותו של יואש שהאמין שהוא אלוה, כבר לא היה מסוגל יואש המלך לשמוע שום דברי תוכחה, וכי מי זה שיעז להוכיח את האלהים? ולכן העבירה אותו הגאווה על דעתו ומסר ציווי לרגום את זכריה באבנים בו ביום בחצר בית ה'. כמ"ש וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּרְגְּמוּהוּ אֲבָן בְּמַצּוֹת הַמֶּלֶךְ בַּחֲצַר בֵּית יי': (שם כא)

ומדגיש הכתוב ולא זכר יואש המלך החסד אשר עשה יהוידע אביו עמו וַיִּהְרַג אֶת בְּנוֹ הַיֵּינוּ אֶת זַכְרִיָּה. (שם כב)

וכפי שחז"ל מתבטאים על כך "יש כפוי טובה יותר מזה"?

ממשיך הכתוב לספר שברגע מותו אמר זכריה ירא ה' וידרש כלומר כמ"ש וּכְמוֹתוֹ אָמַר יִרְא יי' וַיִּדְרֹשׁ: יש דין ויש דיין, הקב"ה רואה הכל והוא ינקום את נקמת דמו של נביאו שנהרג על לא חמס בכפו. (עיין סנהדרין צו: על דמו של זכריה שהיה מבעבע עד שבא נבוזראדן עיי"ש)

ובאמת לא איחר העונש לבוא, בדיוק שנה לאחר מכן עלה חיל ארם בגדוד קטן בהתקפה על שבט יהודה, ושם את פניו להשחית בדוקא את שרי העם, שהם אלה שהחטיאו את יואש, וה' נתן בידם את צבאו של מלך יהודה, למרות מספרם הרב, וכשתפסו את יואש התעללו בו עינו אותו קשות, ועזבו אותו למות מעצמו מרוב תחלואים, כך ראו כולם את סופו המר של אותו אלוה. (כמ"ש כג-כד) וַיְהִי לְתַקוּפַת הַשָּׁנָה עָלָה עָלָיו חֵיל אֲרָם וַיִּבְאוּ אֶל יְהוּדָה וּירוּשָׁלַיִם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת כָּל שְׂרֵי הָעָם מֵעַם וְכָל שְׁלָלָם שָׁלְחוּ לְמֶלֶךְ דַּרְמָשְׁק: כִּי בְּמַצְעַר אַנְשֵׁים בָּאוּ חֵיל אֲרָם וַיִּי נָתַן בְּיָדָם חֵיל לָרֹב מְאֹד כִּי עָזְבוּ אֶת יי' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וְאֶת יוֹאֵשׁ עָשׂוּ שְׁפָטִים:

וכעת שהכירו הכל עד כמה הוא שנאוי ונתעב מה' מחמת גאותו, החליטו שניים מעבדיו להרוג אותו על מטת חוליו, ובכך לנקום את דמו של זכריה, ולא עוד אלא שגם בקבורתו נהגו בו בזיון שלא קברוהו בקברות המלכים, אלא בקבר בפני עצמו כמנודה לשמים. כמ"ש וּבְלִכְתֹּם מִמֶּנּוּ כִּי עֲזָבוּ אֹתוֹ בְּמַחֲלָיִים רַבִּים הִתְקַשְׁרוּ עָלָיו עֲבָדָיו בְּדַמֵּי בְּנֵי יְהוּדָע הַכֹּהֵן וַיִּהְרָגוּהוּ עַל מִטָּתוֹ וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּעִיר דָּוִד וְלֹא קָבְרוּהוּ בְּקִבְרוֹת הַמְּלָכִים: (שם כה)

והנה מציין הכתוב את שמותם של העבדים שרצחו אותו: וְאַלְהֵי הַמִּתְקַשְׁרִים עָלָיו וְזָבַד בֶּן שִׁמְעָת הָעֲמוֹנִית וַיהוֹזָבָד בֶּן שְׁמֵרִית הַמּוֹאָבִית (שם כו)

נשאלת השאלה מדוע חשוב לנו לדעת שאמותיהן היו עמונית ומואבית?

מביא רש"י מדברי חז"ל ללמדך שנפרע ממנו הקב"ה על ידי אנשים כיוצא בו, אמר יבאו עמונים ומואבים כפויי טובה, שכפו בטובתו של אברהם אבינו שעשה ללוט שנלחם עם המלכים להצילו, והם שכרו את בלעם לקלל את בניו, וייפרע מיואש שכפה בטובתו של יהוידע, והרג את זכריהו בנו (רש"י מלכים ב יב כב) (שיחה נאה כי תצא)

רבי אליהו לאפיאן זצ"ל אמר הארה נפלאה שנתבונן דרכה לגלות כיצד הביטו הנביאים בשם ה' על כפיות טובה.

בדברי הימים (ב' כ"ד) נאמר: וְרוּחַ אֱלֹהִים לְבָשָׂה אֶת זִכְרִיָּה בֶּן יְהוּדָע הַכֹּהֵן וַיַּעֲמֵד מֵעַל לְעַם וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר הָאֱלֹהִים לְמָה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת מִצְוֹת יְיָ וְלֹא תִצְלִיחוּ כִּי עֲזַבְתֶּם אֶת יְיָ וַיַּעֲזֹב אֶתְכֶם: וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּרְגְּמוּהוּ אֲבָן בְּמִצְוֹת הַמֶּלֶךְ בַּחֲצַר בֵּית יְיָ: וְלֹא זָכַר יוֹאָשׁ הַמֶּלֶךְ הַחֲסֵד אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוּדָע אָבִיו עִמּוֹ וַיִּהְרָג אֶת בְּנוֹ (שם כ-כב)

הריגת זכריה היתה חטא נורא שכלל בקרבו כמה חטאים, כי הרגו את זכריה שהיה נביא כהן ודיין, וההריגה היתה בבית המקדש, ביום הכיפורים שחל בשבת, נורא ואיום!!! עם ישראל סבל מעבירה זו עד מאד בהריגת רבבות, כמבואר במסכת גיטין פרק הניזקין, והנה בתוך החטא האיום הזה, מה מציין הנביא? את כפיות הטובה שהמלך יואש

לא זכר את הטובה שעשה לו אביו של זכריה, יהוידע הכהן הגדול שהחביאו, והצילו ממות, כפוי טובה... נורא נוראות...

כך גם לגבי פרעה הרשע, שהרבה כל כך להרשיע, שלוש מאות תנוקות שחט כדי לרחוץ בדמם וכו' והנה מציינת התורה וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף: (שמות א ח) לא היתה לו הכרת הטוב.

אם היו שואלים אותנו היינו אומרים שהדבר דומה, כמו שמזכירים לרוצח הגדול ביותר, כי שכח בבוקר ליטול ידים אחרי השינה!!! פרעה הרוצח לא זכר את טובות יוסף!!!

אך לא כך חושבת התורה, והיא כואבת ואומרת, "אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף" פרעה היכן הכרת הטוב שלך? אי אפשר למחול לך על הרשעות הזו, הפגם של כפוי טובה חזק כל כך, שאפילו במקום פשעים כאלו, זה תופס מקום.

ממהרים להעניש כפויי טובה

כתב בספר חסידים (סימן קפ"ה) שממהרים להיפרע מכפוי טובה יותר ממי שחוטא בחטאים אחרים, שהרי נבל הכרמלי היה כפוי טובה לדוד המלך ועבדיו, ששמרו על צאנו כל שעות היום והלילה, וכעונש על כך, מת לאחר עשרה ימים, כמו שכתוב בשמואל (א כה)

ואילו שמעי בן גרא שעשה לדוד המלך רעה גדולה מזו, שסקל את דוד באבנים להמיתו, לא מת.

בספר שמואל א (פרק כה) מסופר על נבל הכרמלי, כשדוד המלך ברח מפני שאול, הסתתר דוד עם אנשיו במדבר עין גדי, הרועים של צאן נבל הכרמלי רעו את צאנם קרוב למחנה דוד, ואנשי דוד שמרו על הרועים ועל הצאן יום ולילה.

והנה נבל הכרמלי היה לו שלשת אלפי צאן, ואלף עיזים כמ"ש (שם פסוק ב) וְהָאִישׁ גָּדוֹל מְאֹד וְלוֹ צֹאן שְׁלֹשׁת אֲלָפִים וְאַלְף עִזִּים וַיְהִי בְּגִזּוֹ אֶת צֹאנוֹ בְּפָרְמָל: וכאשר נבל הלך לגזוז את צאנו, עשה משתה גדול לעבדיו, דוד שלח את נעריו לבקש מנבל אוכל, וביקש מהם שיזכירו

לו, כי הם שמרו לו על צאנו ועל רועיו. כמ"ש וישמע דוד במדבר פי גזו נבל את צאנו: וישלח דוד עשרה נערים ויאמר דוד לנערים עלו כרמלה ובאתם אל נבל ושאלתם לו בשמי לשלום: ואמרתם פה לחי ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום: ועתה שמעתי כי גזזים לך עתה הרעים אשר לך היו עמנו לא הכלמנום ולא נפקד להם מאומה כל ימי היותם בפרמל: שאל את נעריך ויגידו לך וימצאו הנערים חן בעיניך כי על יום טוב באנו תנה נא את אשר תמצא ידך לעבדיך ולבנתך לדוד: (שם ד-ח)

ויען נבל את עבדי דוד ויאמר מי דוד ומי בן ישי היום רבו עבדים המתפרצים איש מפני אדניו (שם י) ושלח אותם נבל בלי כלום.

באו הנערים וסיפרו לדוד המלך שנבל לא רצה לתת להם אוכל.

ויאמר דוד לאנשיו חגרו איש את חרבו ויחגרו איש את חרבו ויחגרו גם דוד את חרבו ויעלו אחרי דוד כארבע מאות איש ומאתים ישבו על הכלים: (שם יג) כדי להרוג את נבל.

איש אחד הלך מיד לומר לאביגיל אשת נבל, תדעי לך שבעלך בסכנה, דוד המלך מגיע עם ארבע מאות אלף חיילים להורגו.

ותמהר אביגיל ותקח מאתים לחם ושנים נבלי יין וחמש צאן עשויות וחמש סאים קלי ומאה צמקים ומאתים דבלים ותשם על החמרים: (שם יח) ותצא לקראת דוד.

כשפגשה בדוד החלה לדרוש לפניו שירחם על בעלה ותרא אביגיל את דוד ותמהר ותרד מעל החמור ותפל לאפי דוד על פניה ותשתחו ארץ: ותפל על רגליו ותאמר בי אני אדני העון ותדבר נא אמתך באזניך ושמע את דברי אמתך: אל נא ישים אדני את לבו אל איש הבליעל הזה על נבל כי כשמו כן הוא נבל שמו ונבלה עמו ואני אמתך לא ראיתי את נערי אדני אשר שלחת: (שם כג-כה)

אומרת הגמרא (מגילה יד.) על הפסוק (שם כ) והיה היא רכבת על החמור ויירדת בסתר החר והנה דוד ואנשיו ירדים לקראתה ותפגש אתם: שואלת הגמרא היה צריך לכתוב "ויורדת מן ההר" ולא בסתר ההר?!

אלא אמר רבה בר שמואל: שבאה לשאול על עסקי דם הבא מן הסתרים. הראתה לדוד מראה דמים, וביקשה ממנו שיפסוק אם זה טהור או טמא, אמר לה דוד: לא דנים דיני דמים בלילה, אמרה לו וכי דנים דיני נפשות בלילה?

אמר לה מורד במלכות הוא, ולא צריך לדון אותו כלל.

אמרה לו: עדיין שאול קיים, ולא יצא טבעך בעולם, לא כולם יודעים שנמשחת למלך, וכיוון שכך, אין לנבל דין מורד במלכות, לכן תרחם עליו. ודוד קיבל את הדברים.

כשחזרה אביגיל לביתה עדין היה נבל שיכור מהמשתה ולא סיפרה לו כלום.

לאחר שהתפקח מיינו סיפרה לו איך שהצילתו ממות ועל כל המנחה שנתנה לדוד המלך.

כמ"ש (שם לו) וַיְהִי בַּבֶּקֶר בְּצֹאת הַיּוֹן מִנֶּבֶל וַתִּגַּד לוֹ אֶשְׁתּוֹ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמַת לְבוֹ בְּקֶרְבוֹ וְהוּא הָיָה לְאַבְנֶן: אומרים חז"ל שהיה צר עין וקשה היה בעיניו על המנחה שנתנה אשתו לדוד המלך.

ולכן נענש כמ"ש (שם לח) וַיְהִי כַּעֲשֶׂרֶת הַיָּמִים וַיִּגַּף יי' אֶת נָבֶל וַיָּמַת: ואמרו רבותינו בגמרא (ראש השנה יח.) אלו עשרה ימים שביין ראש השנה ליום הכיפורים שהקב"ה חיכה לנבל אולי יחזור בתשובה וכשלא שב קיבל את עונשו.

ונענש מיד, מפני שהיה כפוי טובה, עבדי דוד שמרו לו על הצאן וכו' ואתה לא יכול לתת להם אוכל?!

ומאידך מצינו בספר שמואל (ב' פרק טז) שם מסופר, שבעת שדוד המלך כבר ישב על כסא המלוכה, וברח מפני אבשלום בנו, בדרך פגש אותו שמעי בן גרא, כמ"ש וְהָיָה מִשָּׁם אִישׁ יוֹצֵא מִמִּשְׁפַּחַת בֵּית שָׁאוּל וְשָׁמוֹ שְׁמַעִי בֶן גְּרָא יוֹצֵא וּמְקַלֵּל: וַיִּסְקַל בְּאַבְנִים אֶת דָּוִד וְאֶת כָּל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְכָל הָעָם וְכָל הַגְּבָרִים מִיְמֵינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ: וְכֹה אָמַר שְׁמַעִי בְּקַלְלוֹ צָא צָא אִישׁ הַדָּמִים וְאִישׁ הַבְּלִיעַל: (שמואל ב טז ה-ז)

ואף קללו קללה נמרצת כמ"ש במלכים (א פרק ב פסוק ח) ואיתא בגמרא (שבת קה.) שאמר לו שמעי לדוד, נואף, מואבי, רוצח, תועבה.

וכאשר שמע את זה אבישי בן צרויה שר הצבא של דוד כתיב וַיֹּאמֶר אֲבִישִׁי בֶן צְרוּיָה אֶל הַמֶּלֶךְ לָמָּה יְקַלֵּל הַפֶּלֶב הַיָּמִת הַזֶּה אֶת אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אֶעֱבֶרָה נָא וְאֶסִּירָה אֶת רֵאשׁוֹ: (שמואל ב טז ט) ענהו דוד כי ה' אמר לו קלל וכו'. ועזב אותו לנפשו.

ולכאורה מי שקורא את שני הסיפורים הללו מתפלא, הרי בודאי ששמעי בן גרא עשה מעשה יותר חמור ויותר נבזה מאשר נבל הכרמלי, שהרי נבל ביזהו רק בצנעא בביתו, ועוד שלא קללו, ועוד שעדיין לא יצא טבעו של דוד בעולם כמלך, שעדיין היה שאול מלך וא"כ מדוע הקפיד על נבל יותר משמעיו?

אלא שנבל הכרמלי היה כפוי טובה, שהרי דוד שמר את צאנו בקיץ ובחורף וכו', משא"כ שמעי בן גרא, שלא עשה לו דוד שום טובה, ורק היה לו דין ודברים עם דוד, משאול זקנו, לכן לא הקפיד עליו דוד.

מכאן יש לנו ללמוד, עד כמה צריך האדם להזהר שלא יהיה כפוי טובה, שדבר זה שנאווי הוא בעיני אלוקים, ובעיני האדם.

בחוץ לארץ בימים ההם היה מושג של הגרלות, והיו יהודים שהשתתפו גם במכירת כרטיסים.

באחת העיירות התגורר יהודי בשם יוס"ל עני מסכן, לא היה לו פת לחם, רחמנות היתה רק להסתכל איך שהוא לבוש וכו'.

ויהי היום ניגש אליו מוכר כרטיסים, למה שלא תקנה כרטיס הגרלה? אולי תרוויח, אולי ה' יעזור ותתעשר.

אוי תעזוב אותי... וכי רק זה מה שחסר לי, לחם אני צריך לקנות, אבל הגרלות מהיכן אקנה הגרלה?

יוס"ל מה איכפת לך, באופן חד פעמי תשיג כבר כסף תנסה בכל זאת אולי הקב"ה יעזור, תגריל סכום יפה וההגרלה

הזאת תציל אותך מצרותיך, כך הוא מנדנד לו מידי בוקר ויוס"ל מתחמק מה אתה רוצה מהחיים שלי, וכי אני אקנה הגרלות? וכי אינך רואה את הנעלים הקרועות שלי? האם אין לי היכן לזרוק כסף לתת פרנסה לאנשי הפיס והוא באמת צודק.

הוא המשיך לדחוק בו מידי יום, עד שיום אחד הוסיף לומר, יוס"ל... מה איכפת לך, אני אלווה לך כסף.

השיב לו העני מה אתה צוחק ממני? הרי גם הלוואה צריכים להחזיר ומניין אשיב לך?

אלווה לך את סכום קניית הכרטיס, ותשלם לאחר שנתיים.

אינני לוקח הלוואות וגמרנו, אתה יודע מה? אלוה לך ונעשה תנאי, אם תרוויח תחזיר לי, ואם לא תרוויח, אוותר לך לגמרי.

טוב אתה רוצה כך בבקשה... איזה נייר אתה רוצה שאקח? הצביע על כמה כרטיסים ושאל, קח את הכרטיס עם המספר הזה, טוב ושלום על ישראל.

יוס"ל רכש, יצא ונפרדו לשלום.

יוס"ל מדגיש בקול, תזכור... אם לא הגרלתי אתה מוחל לי ואינני משלם לך אגורה אחת, הכסף מתנה... ואם אתה כן מגריל בוודאי שאשלם, אבל מי חושב על להגריל. הם נפרדו.

ביום ההגרלה נשלחה טלגרמה לבעל הדוכן, כי אחד מהקונים בדוכן שלו זכה, מיד התחיל לבדוק במספרים, ורואה שיוס"ל הזה, הוא הזוכה, ולא בכמה רובל, אלא בתרפ"ט אלפים רובל כסף רב.

הלילה היה חורפי, אני מוכרח לבשר לו את הבשורה אמר לבני ביתו, להיכן תלך עכשיו בקור ובשלג? שכב לישון, ובבוקר תבשר לו התרו בו בני הבית.

כיצד אלך לישון!!! אני לא מסוגל!!! הוא הרי ישמח שהעירו משנתו לבשר לו כי יצא מכל הדחקות, והנה מתחיל חיים

חדשים קרא בקול, אבל הדרך מושלגת? חושך ואפילה? בוץ ומים? ור' יוסל גר בקצה העיירה בשכונה של העניים, לא... לא... אעלה על יצועי, אני יוצא לדרך לבשר לו הכריז...

לב של יהודי.

יצא מתבוסס במים ובשלג, לבוש במעיל פרווה עם הכובע על הראש, והגיע בקושי עד ביתו של יוס"ל שעה לאחר חצות לילה, הוא דופק בדלת, דופק, לא עונים, כנראה ישנים.

ממשיך לדפוק, וקורא: יוסל!!! עד שיוס"ל התעורר מי זה שם קורא יוסל?

זה אני בעל הדוכן, יש לי משהו לבשר לך, מה אתה רוצה???

צעק בכעס פורתא, עכשיו בכזו שעה!!?

קודם תן לי להיכנס, קר לי, אני קופא מקור.

תאמר מה אתה רוצה, השיב יוס"ל אפוף חבלי שינה.

אתה רוצה דווקא לדעת, אז אומר לך, המספר שלך שקנית בהגרלה, זכה... זכית... פתח כבר את הדלת...

הוא ממתין והדלת לא נפתחת, הוא שומע את יוס"ל אומר לעצמו בקול כעוס אינני יכול להבין, חוצפה כזאת, מילא כל העולם חושבים כי אני יוס"ל העני לכן מתנהגים אלי כמו ליוס"ל השלעפ"ר, אבל הוא כבר יודע שנהייתי מיליונר, כיצד אינו מתבייש לדפוק באמצע הלילה בביתו של מיליונר!!!

ברגע אחד שכח יוס"ל מהכל, המוכר כבר נחשב בעיניו לחוצפן הדופק בבית של מיליונר, שוכחים... שוכחים...

כל אחד יתבונן בעצמו כמה הוא חייב הכרת הטוב לאחרים.

סיפר הרב נחום דיאמנט שליט"א לפני שעזבתי את מסגרת הישיבה והכולל במטרה לצאת לעבודת קודש עם הציבור התייעצתי זמן רב עם מורי ורבי הרב משקובסקי זצ"ל בסופו של דבר הוחלט כי אני יוצא, ביקשתי את ברכת הדרך, הרב אמר לי אתן לך ברכה, אבל לפני כן מחובתי לומר לך דבר חשוב...

הנך יוצא לציבור, שגן לעצמך כי ציבור ככלל הינו כפוי טובה, אתה תעזור תסייע ותועיל, בסופו של דבר במקרה הטוב תקבל יריקה בפנים, ובמקרה הגרוע אבנים גדולות, לכן אם אין לך כוחות לספוג זאת אל תצא לציבור ע"כ.

ואכן מאז ועד היום דבריו מוכיחים את עצמם בצורה נפלאה, טמונים באמתחתי דוגמאות רבות, ואספר סיפור אחד.

יצאנו בנסיעה מהדרום למרכז, מאזור באר שבע לבני ברק, עברנו ליד שדרות, בחורצ'יק נופף בידו לטרמפ. עצרנו.

לאן אתם נוסעים? לבני ברק, בני ברק אז ממש הביתה ישתבח שמו, מבסוט עד הגג, הוא נכנס למכונית קיבלנו אותו בסבר פנים יפות, ויצאנו לדרך, לפנינו נסיעה ממושכת.

הגענו לכניסה לבני ברק, הבחור שאל את הנהג לאן אתה מגיע בבני ברק? הנהג השיב לרחוב הרב וסרמן, הבחור שתק לשבריר שנייה ואז הפטיר...

טוב תשמע חז"ל אומרים: 'ארורים הרשעים שאין טובתם שלמה' א"כ כדאי שתשלים את הטובה שהתחלת בה, ותקח אותי עד הבית.

לומר את האמת אמר הרב דיאמנט שמעתי את המשפט חשבתי אולי הוא חומד לצון, אבל הבטתי עליו וראיתי כי הוא רציני, התחשק לי לפתוח את הדלת ולהעניק לו דחיפה החוצה ושלום, אבל כיון שלא אני בעל הבית של הרכב, והנהג כנראה בעל מידות יותר ממני שתקתי.

הוא השיב לו בחביבות, שמע נא, אחר שאוריד את הרב ליד ביתו ברחוב הרב וסרמן, אני חייב להגיע למקום פלוני, תבין שאין לי אפשרות להקפיץ אותך הביתה.

האם בגללך אצטרך ללכת קילומטר וחצי ברגל? תמה הבחור בקול!!!

חלפו עוד מספר שניות, הבחור ביקש לרדת באחת הצמתים, פתח את דלת הרכב וירד בזעף, טרק את הדלת ואפילו תודה רבה לא אמר.

פלא!!! תשעים ושמונה אחוזים קיבלת, מהעיר שדרות עד לרחוב הרב וסרמן בכני ברק, שני אחוז, קילומטר וחצי אתה הולך ברגל ואתה כועס? על מה ולמה? משום מה הייתה לו תחושה כי לא מגיעה 'תודה רבה' מגיע לנו יריקה או אבנים גדולות.

משמעות הדבר, או מאת אחוזים או כלום, אם לא קבלתי את הכל לא קיבלתי כלום, תחושות של בני אדם.

כך לצערנו מתנהגים אנו גם בבית פנימה באותו סגנון, לדוגמא בבוקר, פלוני אמר לאשתו אני מבקש ממך כי תרימי טלפון לאמא שלי, ותגידי לה כך וכך, ושתלכי לבנק להכניס לי את הצ"ק הזה בסדר?

בערב הוא שב הביתה ושואל צלצלת לאמא שלי? אוי שכחתי. היית בבנק? אוי וי... אוי וי... ממש לא הספקתי, אז מה כבר עשית היום? אז מה כבר עשית היום...

היא השכימה עם הנץ החמה, בשש בבוקר הלכה למכולת, העמידה סיר לארוחת צהריים, העירה את הילדים, שלחה אותם לבתי החינוך, כאשר לכל אחד מונח בתיק אוכל, הכינה ארוחת בוקר לה ולבעלה, יצאה לעבודה כדי לעזור בפרנסת הבית, שבה מהעבודה והחלה את העבודה השנייה, לקבל את הילדים, ארוחת צהריים לשטוף כלים, לשטוף רצפה, שתי מכונות העמידה, הורידה מהחבלים שתי מכונות, קיפלה,

גיהצה, הכניסה בארון, חצי מתריסי הבית נקתה, השכיבה את הילדים לישון, לאחר ארוחת ערב ולאחר מקלחות.

ואחרי כל זה מה עשית???

אם היא לא הספיקה את השני אחוז להרים טלפון לאמא שלו וללכת לבנק, מה כבר עשית היום? כלום לא עשית היום...

רק נחשוב לרגע עד כמה מכאיבה מחשבה כזו, היא חושבת לעצמה, עבדתי, עשיתי ועשיתי, ולא יועילו לי כל התנצלויות שבעולם, כי אם לא עשיתי את בקשתו כאילו לא עשיתי מאומה. מה עשית היום? כמה אכזריות יש במילה כזאת? פלא שהבית מתמוטט...

וצריך להפנים את הרעיון, כי כל אדם אינו מאה אחוז, וגם לא תשעים ושמונה אחוזים, ואף לא תשעים וחמשה.

גם אם היא רק שמונים אחוז היא בסדר, ואם אחד מבני הזוג טיפוס של שמונים אחוז, אפס... אין לו מה לחשוב על נישואין. אתה בהתנהגותך ג"כ רק שמונים אחוזים, ואשתך סובלת כמעט בדומיה את עשרים אחוזים הנותרים, לכן מותר גם לאשתך להיות שמונים אחוזים כל עוד שמותר לך. (זכו)

בעלי חיים אינם כפויי טובה

בהפטרה בפרשתינו אומר הנביא ישעיהו (א ג) יִדַע שׁוֹר קִנְהוּ וַחֲמוֹר אָבוֹס בְּעֵלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יִדַע עֲמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן:

פירוש הדברים: טבעו של השור שהוא שמתרגל לבעליו ולומד להכיר את מי שעובד אתו בחרישה, לעומת זאת החמור הטיפש שבבהמות, אינו מבין מי הוא בעליו, עד שמאכיל אותו באבוס, אבל בסופו של דבר גם הוא מכיר בכך שבעליו מיטיבים עמו, ונותנים לו את מאכלו.

צווה ישעיהו הנביא, ישראל לא ידע, הלא ישראל הוא הדרגה הגבוהה אליה הגיע יעקב אבינו, לאחר שנאבק עם המלאך, היינו מצפים שבני ישראל יכירו את ה' ויתקרבו אליו מיד כשה' מתגלה

אליהם ונותן להם מצוות, כפי ששור מכיר את בעליו שעובדים אתו, אבל לדאבון לב זה לא קרה.

הרי ה' התגלה לישראל במצרים על ידי אהרן הכהן עוד לפני שהתגלה למשה בסנה, כמסופר בנבואת יחזקאל, (יחזקאל כ) בנבואה זו הקב"ה מתגלה לאהרן ומודיע לו שהוא נשבע להוציא את ישראל ממצרים ולהביא אותם לארץ זבת חלב ודבש, כמ"ש וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים בְּיוֹם בַּחֲרֵי בְיִשְׂרָאֵל וְאָשָׂא יָדַי לְזֶרַע בֵּית יַעֲקֹב וְאֹדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָשָׂא יָדַי לָהֶם לְאֹמֵר אֲנִי יי' אֱלֹהֵיכֶם: בְּיוֹם הַהוּא נִשְׂאֲתִי יָדַי לָהֶם לְהוֹצִיאֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ אֲשֶׁר תִּרְתִּי לָהֶם זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ צָבִי הִיא לְכֹל הָאֲרָצוֹת: (יחזקאל כ ה-1)

אבל הקב"ה מבקש מהם דבר אחד, וְאָמַר אֲלֵיהֶם אִישׁ שְׁקוּצֵי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם אֶל תִּטְמְאוּ אֲנִי יי' אֱלֹהֵיכֶם: (שם פסוק ז)

אבל תגובתם של עם ישראל לכך אומר הנביא וַיִּמְרוּ בִּי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמַע אֵלַי אִישׁ אֶת שְׁקוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר לְשַׁפֵּךְ חַמְתִּי עֲלֵיהֶם לְכֹלֹת אֶפְרַיִם בְּהֵם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם: (שם פסוק ח)

הרי שישראל לא הכיר את ה' כפי שהשור מכיר את בעליו.

מוסיף ישעיהו הנביא ואומר: "עמי לא התבונן" הרי לאחר שה' הוציא את ישראל ממצרים הוא האכיל אותם את המן, גם מי שלא השכיל לדעת את ה' על ידי מצוותיו, היה צריך על כל פנים להכיר בטובה הזאת שה' מספק את צרכי מזונו במדבר, כפי שחמור מכיר את אבוס בעליו, אבל, "עמי לא התבונן".

וכפי שמספרת התורה, שאף בסוף ארבעים שנות המדבר, עדיין מצאו לנכון להתלונן על המן וַיִּדְבֹר הָעָם בְּאֱלֹהִים וּבַמִּשֶׁה לְמָה הָעֲלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בְּלָחֶם הַקָּלָל. (במדבר כא ה)

ועל כפיות הטובה הזו נענשו בדוקא על ידי נחשים. כמ"ש וַיִּשְׁלַח יי' בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשְּׂרָפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת הָעָם וַיָּמָת עִם רַב מִיִּשְׂרָאֵל: (שם ו)

וכפי שפירש רש"י יבוא נחש שכל המינין נטעמין לו טעם אחד, (טעם עפר כמ"ש בראשית ג יד וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ שְׂכַל מָה שְׂאוּכַל טוּעַם טוּעַם עֵפֶר כַּמְבוּאָר בְּיוֹמָא עֵה.) ויפרע מכפויי טובה, שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים.

בספר מאיר עיני ישראל כתב: דרכו של החפץ חיים היה בימי חודש אלול להתבונן בעולמו, ולערוך חשבון הנפש על מעשיו בהתעוררות, ולפעמים היה בוכה ומתמוגג בדמעות, במוצאי שבת אחד שלפני הסליחות הראשונות, שמעתיו מוכיח את עצמו בבכי וצעקה:

ישראל מאיר!!! האם אינך מכיר טובה וחסד להקב"ה שנתן לך שכל ובינה לסדר את הספר "חפץ חיים"? האם מכיר הנך טובה על זה שהעולם לומד בספר "חפץ חיים"?! אם אינך מכיר זאת, הרי טרם הגעת למדת טובה שיש לו לכלב!!!

בבוקר - המשיך וסיפר תלמידו הנ"ל: שאלתיו ביאור לדבריו האחרונים והשיב לי: התורה מספרת "וישם ה' לקין אות" ואיתא על זה במדרש: ר' אבא אמר: 'כלב' מסר לו, וטעם הדבר לפי המסופר שם שהבל היה גבור מקין, והתגבר עליו הבל תחילה והפילו ארצה להמיתו, והתחנן קין לפני הבל שירחם עליו ולא יהרגהו, ולאחר שהניחו, קם עליו ויהרגהו.

רואים אנו שקין היה לקוי במדת הכרת טובה, שלא זכר חסד אחיו שחמל עליו כשהיה מסור בידו. והנה ידוע שהכלב מדתו להכיר טובת בעליו עמו בספקו מזונותיו המועטים, ועל כן הוא נאמן לבעליו ושומרו ביום ובלילה, ולפיכך מסר הקב"ה לקין 'כלב' שילוהו תמיד ויזכירהו מדת הכרת טובה.

ומכאן המשיך החפץ חיים והסביר לתלמידו: חיוב מוטל לכל אדם לזכור תמיד טובת מיטיבו, ולהכיר טובה להקב"ה על חסדיו עמו, שאם לא כן, הרי הכלב כבר עדיף ממנו בזה...

*

כתוב במשנה (מכות פרק ג יב) שמי שנתחייב מלקות היה חזן הכנסת מלקה אותו כשהוא אוהז בידו רצועה של עגל כפולה אחד לשניים ושניים לארבעה, ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה.

הגמרא שואלת מה עניינו של חמור אצל הרצועות האלו? והתשובה היא: תנא של חמור, כדדריש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא, "יָדַע שׁוֹר קָנְהוּ וְחֲמֹר אָבוּס בְּעֵלְיוֹ יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עֲמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן"

אמר הקב"ה יבא מי שמכיר אבוס בעליו, ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו.

מי הוא זה שאינו מכיר אבוס בעליו? כל אחד מאיתנו שאינו משכיל להכיר את גודל טובות הבורא עמנו בכל עת ובכל שעה...

אומר שלמה המלך במשלי מְשִׁיב רָעָה תַחַת טוֹבָה לֹא תִמוֹשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ: (משלי יז יג)

פסוק זה קשור לפסוק הקודם פָּגוּשׁ דָּב שָׁכוֹל בְּאִישׁ וְאֵל כָּסִיל בְּאוֹלָתוֹ: (שם פסוק יב)

אומר שלמה המלך טוב לפגוש דב שכול, דוב ששיכל את בניו, הוא מסוכן להרוג את כל מי שהוא פוגש בדרכו, אומר שלמה המלך עדיף לפגוש דוב שכול מאשר לפגוש כסיל, כי הדב השכול יתנפל רק על מי שאינו מכירו, אבל מי שמאלפו ומטיב עמו לא יפגע בו כלל כי הוא לא כפוי טובה, לא כן הכסיל באיולתו משיב רעה תחת טובה שעשו עמו, לא די שלא השיב טובה כמו שגמלוהו, אלא עוד משיב רעה תחת טובה, לכן גדול עונו מנשוא ולא תמוש רעה מתוך ביתו.

ולכן יש ליוזר מהכסיל, כי מתוך תאותו וכעסו שוכח כל הטובות שגמלוהו ואינו נמנע מלהשיב רעה תחת טובה.

סיפר הרב יעקב מאיר שכטר שליט"א בעבר כשהיו הציידים רוצים לצוד דובים בערבות היער המושלג בסיביר, היו עושים זאת בצורה מחוכמת ביותר, הם חפרו בורות כפול מגודלו וגובהו של הדוב, כיסו אותם בעצים דקים וקש, ולאחר מכן היה השלג הנוסף שירד מכסה אותם, והדובים ששוטטו ביער נפלו לבורות הללו כך יכלו הציידים להתקרב ללא חת ולהורגם.

פעם אחת רצו בני עיר אחת לצוד דוב שהפחיד אותם מידי יום ביומו, חפרו בור כזה ועשו את העצה הנ"ל והמתינו לבואו של הדוב

שילכד ויפול בתוך העמק. אך בלילה ההוא, בא איש זר לעירם, והוא לא ידע כלום מהחפירה שעשו לצוד את הדוב ולתומו עבר על הבור ההוא, ולתדהמת ליבו הוא גילה שלפניו נפל דוב לבור זה הסוף שלי חשב לעצמו...

אך להפתעתו ראה שהדוב קרב אליו בידידות, ואינו מתכוון כלל להרע לו, האיש נרגע, אך אז הניח עליו הדוב רגל, ועוד אחת, טיפס על גבו ויצא מן הבור, ניצלתי מהדוב אמר האיש אך אפשר שאמות מרעב, חשב לעצמו האיש בייאוש רב.

אך לפתע שם לב שהדוב חוזר לעבר פתח הבור, כשבידיו חתיכת עץ גדולה הוא הניח אותו בתוך הבור, והאיש נעזר בהם ויצא אף הוא לחופשי.

מהמעשה הזה צריכין ללמוד לקח מוסר איך שאפילו דוב יש לו מדת הכרת הטוב, והיכן אנו אוחזים במידת הכרת הטוב לכל הפחות נראה שלא נהיה פחות מכירי טובה מהדובים.

וענין זה כבר מובא בדברי חז"ל שרגש הכרת הטוב נמצא גם אצל הבעלי חיים בירושלמי תרומות (פ"ח ה"ג) מובא על רועים אשר חלבו חלב, ובא נחש ושתה מהחלב והטיל בו ארס כאשר באו הרועים החל הכלב לנבוח, כדי שלא יטעמו מהחלב, והם לא השגיהו בו, הלך הכלב ושתה את החלב ומת.

עוד מסופר בירושלמי שם פעם אחרת שחק אדם שומים, בא נחש ארסי וטעם מהם ראה זאת נחש שהיה מצוי בבית והחל לזרוק עפר לתוך השום כדי שלא יאכלו ממנו, לא שמו לב לזה הלך וזרק עצמו לתוך השום כדי למנוע את אכילתו.

בפרק שירה מובא כלבים מה הם אומרים בואו נשתחוו ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו תהלים צ"ה ר רוצה לומר כי ממה שהכלב מכיר את קונו ואת המטיב לו והוא נכנע תמיד לפניו ומחזיק לו טובה בכל יכלתו מאשר בידו לעשות.

יש לקחת מזה מוסר השכל להודות לאל על כל הטובה שהוא מטיב לנו וזן ומפרנס אותנו ולהשתחוות לפניו, ולעבוד עבודתו מאשר תשיג

ידנו, כעל כל אשר הוא גומל לחייבים טובות ושלא נהיה כפויי טובה
(העיקרים מ"ג פ"א)

בדרושי מהרש"ש סירירו (רבי שמואל שאול סירירו זצ"ל מהעיר פאס שבמרקו, חי לפני ארבע מאות שנה, הוא היה מהדור השני למגורשי קאשטייליא שבאו להתיישב במרקו, וקבע מושבו בעיר פאס.

הוא נולד בשנת שכ"ו לאביו רבי דוד סירירו זצ"ל. בן ל"ג שנים נתמנה לראש ישיבה בפאס, ושנתיים אחר כך נתקבל כחבר בבית דינו של רבי וידאל הצרפתי זצ"ל ורבי שמואל בן חביב זצ"ל. ובמשרה זו החזיק עד שנת שפ"ב לאחר פטירת רבי שמואל אבן דנאן, בשנה ההיא נחשב לראש החכמים בעירו, הוא האריך ימים קרוב לתשעים שנה ונפטר באלול תט"ו

בספר דברי הימים שחיבר על העיר פאס הוא כותב: אמר שאול בן לא"א דוד סירירו אם אמרתי אספרה קצת מהתלאות אשר חלפו עברו עלינו, תצלנה כל אזנים ויתבהל כל שמעם. זה היום לנו שלשה שנים ומחצה, בצרת רעב, וצרות רבות. משנת שס"ד עד שנת שס"ו, ספו תמו יושבי פאס יע"א ברעב מר"ח תמוז עד ר"ח כסליו של שנת שס"ו, הנה מתו ברעב קרוב לשמנה מאות בני פאס היקרים נפוחים כנאד מזי רעב, איכה נחשבו לנבלי חרס, חבקו אשפתות לנקר בהם כתרנגולים.

ויותר משש מאות אנשים ונשים, ובחורים ובתולות שהמירו דתם, והיו הדרכים בסכנה גדולה אין יוצא ואין בא, היושב בעיר ימות ברעב, והיוצא חוץ לעיר יפול בחרב, איש את רעהו חיים בלעו, וידל ישראל עד מאד, כי עונותינו הטו אלה, כי רפו ידי עוסקי התורה, אין דורש ואין מבקש, אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו בכפלי כפלים, ולא די לנו הצער שאנו בו, כי נתוספו עלינו צער המלחמות, עד שבוחרים מות מחיים, וראינו מי שהפיל עצמו לבור ומת, ומי שהעביר סכין על צווארו ושחט את עצמו, וראינו אבות משליכים את ילדיהם, ונשים רחמניות מכים מכת מות לבניהם, דבק לשון יונק עוללים, שאלו לחם, אין לך יום שלא ימותו בו עשרה או עשרים ברעב, והתענינו יום ש"ק ב' בכסליו שנת שס"ו ולא נענינו ה' יאיר אפילת עמו ישראל.

בעשרים באדר באותה שנה הנזכרת על ההרים אשא קינה, על פי"ס העדינה היתה למשל ולשנינה, ונתחזק הרעב, רובע קב הקמח שוה י"ט אוקיות, ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם, הרכים והענוגים יחד אומללו, זקנים בחוצות מושלכים, מה אעיזך מה אדמה לך פי"ס המהוללה, ועתה היא מסוללה, איכה היתה לזונה, מעי מעי אוחילה, ואבכה ואיללה, קירות לבי הומה, על שבר בת עמי, לבכי ולמספד נקרא, כי שודדה עיר המהוללה והעדינה, על זאת תאבל הארץ, כי צרה כמבכירה מחרון אף ה'. הצרי אין בגלעד, ומדוע לא עלתה ארוכת בת עמי,

כלו בדמעות עיני, בראותי אנשי מעשה, רבים ונכבדים, עשירים, נפוחים כנאד, מזי רעב לכל עובר ושב, ואין מרחם ואין משיב נפש. ר"ח אדר ב' עלה אל האלהים איש חסיד ועניו וקדוש כה"ר יעקב בן עטר ז"ל גם הוא בעונותינו הרבים מת ממזי רעב, אוי לנו שאיש קדוש כזה מת מיתה משונה כזו, כסדום היינו בחרון אף ה', נהמת אב זקן ועולל כנהמת ים, הלילי שער, זעקי עיר, כי שבת ששון מעיר פי"ס, ובמקום אשרי העם, איכה יועם, הזאת העיר שיאמרו כלילת יופי, אוי לעינים שכך

ראו, ויהיו המתים ברעב קרוב לשלשת אלפים, ויותר משני אלפים המירו דתם, ותשאר עיר פיי"ס שדודה וגלמודה וה' ברחמיו יחמול על עמו למען שמו אכי"ר.

מחמת הרעב הגדול שהיה שם, נאספו כל הציבור לתפילה ולהתעוררות, והרב נתן להם מוסר והוכיח אותם שיחזרו בתשובה, וכך הרב מספר שם.

היה שם איש אחד שמו מנחם סאנאניץ שכל ענייני הקהל יוצאים על ידו, והוא הנקרא הגזבר, ודבר עמי קשות על מה שאמרתי בתוכחה אלכה אל הגדולים אליכם אישים אקרא וכו' וגם אני השבתי קשות ואמרתי לו שמן הראוי ומן הדין להוכיח אל הגדולים שהקולר תלוי בצוארם, כי הרגלים הולכים אחר הראש וכו' וכו' וכמה מן הקהל לקו מלקות ארבעים. וביום שבת קדש התחילו גשמים לירד כמו שעה והונעלו, ובליל רביעי ירדו גשמי רצון ברכה ונדבה, וכל זה השבוע קבלתי על עצמי אני אחד מן הדיינים, להייתי יושב במדרש חדש עם החכמים לשפוט, וכמה גדלות באו להשיב, ועכשיו איש על מקומו יבוא בשלום.

אמר שאול לכתוב לך מה שקרה לי עם מנחם סאנאניץ, ואני נשבע לך בשבועה ובאלה שאיני משנה כלל בכל הדברים אשר אני מגיד, אפילו בדבר אחד, אלא דברי אמת כל מה שאני כותב ומעשה שהיה כך היה בלי תוספת ומגרעת. כשבאתי לביתי הייתי עצוב ועלה בדעתי שלא להוכיח עוד. אחר זה הייתי משיב אל לבי, כי אולי פן יהיה חטא זה מוטל עלי, הגם שחרפוני, ראוי להוכיחם, כמו שכתוב הוכח תוכיח את וכו' אפילו כמה פעמים, וכן הנביאים היו מחרפים ומגדפים אותם ישראל ועם כל זה היו מוכיחים אותם, והייתי בזו המחשבה כמו שתי שעות, אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר, אם אוכיח אם לא.

אח"כ לקחתי ספר הארבעה ועשרים (תנ"ך) והתפללתי לאל יתברך שיענני בשאלתי זאת, לדעת מה אעשה? וכשאתי מתפלל פתחתי את הספר וזאת היתה תשובתי בראש הדף בְּאֶמְרֵי לְרָשָׁע רָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא דְבַרְתָּ לְהַזְהִיר לְרָשָׁע מִדְרָכּוֹ הוּא רָשָׁע בְּעֵוֹנוֹ יְמוֹת וְדָמוֹ מִיְדָךְ אֲבַקֵּשׁ (יחזקאל לג ח) ותחילת העניין בן אדם צופה נתתיך לבית ישראל וכו' ושמתתי על זה

אח"כ אמרתי עוד בתפילתי רבש"ע אתה יודע כוונתי, וגם שהשבתי תשובה ברורה, עם כל זה אל יחר אפך בעבדך, והשיבני עוד תשובה שנית, ופתחתי הספר ובא הגורל: פְּרִי צְדִיק עֵץ חַיִּים וְלֶקַח נַפְשׁוֹת חֶכֶם: הֵן צְדִיק בְּאֶרֶץ יִשְׁלָם אָף כִּי רָשָׁע וְחוֹטֵא: (משלי יא ל-לא)

אח"כ אהב מוסר אהב דעת וְשׁוֹנֵא תוֹכַחַת בְּעַר (משלי יב א) לא יכון אָדָם בְּרָשָׁע, וכתבתי זה ביום ששי י"ב לאייר, ובעת כותבי חזרתי והתפללתי ואמרתי רבש"ע גלוי וידוע לפניך כי רצוני להוכיח, אבל מה אעשה שהשעה מסוכנת, ואני מפחד מן הרשעים לבל יזיקוני, ומי לנו גדול משמואל הנביא ע"ה אמר ושמע שאול והרגני, כל שכן יתוש כמוני שאין בי זכות כלל,

ולכן ה' אלהי ענני בגורל הזה, (מה שמקובל היום כגורל הגר"א) האם אשים על לבי פחד הרשעים שאני יגור מהם? והנני שואל ממך שתהיה תשובתי בזה האופן, שאפתח הספר ואשליך ז' עלין, וז' דפין, וז' פסוקים, וז' תיבות, וז' אותיות, והאות השמינית יהיה פסוק המתחיל באות זה תשובתי, ופתחתי הספר ומצאתי בראש הדף, פסוק לא מרובכם וכו' והשלכתי ז' עלין וז' דפין וז' פסוקים וז' תיבות וז' אותיות והיה אות הח' אות יו"ד, ובקשתי פסוק המתחיל באות יו"ד ומצאתי פסוק

"יתן ה' את אויביך הקמים עליך נגפים לפניך" וכו' וכל זה כתבתי להודיע השגחתו ית' שמו וקבלתי על עצמו להוכיח בכל כחי. השי"ת יהיה בעזרי אכי"ר.)

בדרוש יט לשבת הגדול מהרש"ש סירירו מאריך בעניין כפוי טובה ושם הוא כותב שגם אצל בעלי החיים תראה שאינם כפויי טובה: ומספר שם: ועוד בא בספרי החכמים על איש היה הולך במדבר, בהיותו תחת רותם אד הלך אליו אריה, ילך הלוך ובכה בקול תחנונים, והעני כשמעו קול האריה עלה לראש האילן, והאריה בא אצל האילן ועושה עצמו כמי שרוצה לעלות למעלה, וכמעט עושה תנועות כאלו קורא לאיש.

והאריה כאיש מכאובות פשט ידו אליו, ובין צפורניו יתד תקועה בו, והסיר אותו ורפא יד האריה והלך לו.

אחר זמן נתפש אותו האריה והובא אל מלך אחד אשר בעירו, ונתפש האיש ההוא לגנב, ונגזר למיתה, ומשפטו נחרץ להשליך אותו לאריה ההוא.

וכאשר השליכוהו אליו, הכירו האריה, ולא די שלא חבל בו, אלא נתקרב אליו מנענע בזנבו ולוחכו.

וכאשר ראו העם הענין, הגידו למלך, ושאל לו המלך על הענין, והגיד לו כל המאורע, והגיד לו להמקום שאירע בו המעשה, ונודע מן המקום שהביאוהו, שהוא היה האריה בודאי.

כפוי טובה יכול להגיע לכפירה בה'

מספרים על רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל לפני שנקרא לכהן כרבה של העיר פראג, כיהן בקהילה קטנה.

אנשי קהילת פראג שלחו לו כתב מינוי לבוא ולכהן כבוד בעירם.

הראה הרב לפרנסי הקהל בו היה מכהן, את כתב המינוי שנשלח לו מאנשי פראג ומשום מה שום אחד מפרנסי הקהילה לא הגיב התפלא הרב ושתק.

והנה הגיע היום בו היה צריך לעזוב את קהילתו ולעבור לעיר הגדולה פראג, אנשי פראג שלחו עגלות להביא את הרב ואת חפציו,

העגלונים הסתובבו בעיירה הקטנה, ואף העמיסו את העגלות בחפציו ובספריו הרבים של הרב, והרב משתומם, אף לא אחד מבני קהילתו פוצה פה ומצפצף, היתכן שאל לעצמו ושמה אזכה למילה אחת ממישהו טרם עוזבי עיירה זו? אך לצערו אף אחד מאנשי העיר לא הגיב על עזיבתו של הרב, ולא ניסו לשכנעו להישאר בעירם.

טרם עוזבו את העיירה ביקש הרב את אנשי העיירה שיתכנסו לבית המדרש כי רוצה הוא לשאת דברי פרידה, והנה כאילו כולם המתינו לכך.

התכנסו כולם נשים ילדים וגברים, פתח הרב ואמר: כל כך עשיתי למענכם, השכנתי שלום בינכם, הפרחתי את השממה הרוחנית, את חי מסרתי למענכם, ומה לא... והנה אני נפרד מכם, ושום אחד לא אכפת לו, לא מבקשים אותי להישאר? אני בוש ונכלם בפני העגלונים של העיר פראג שבאו לקחת אותי, מה יחשבו, ומה יאמרו, איזה רב זה שלא רצוי, וכולם כאילו ממתינים רק שילך...

לכן אני מבקש אתכם, אל תשכחו את הקב"ה, תמשיכו להקפיד על שמירת השבת, תמשיכו לקיים סדרי לימוד, שימרו על חינוך ילדיכם, ועל טהרת הבית וכו'.

כשסיים הרב, עלה ראש הקהל ושאל, למה כבוד הרב חושב שנעזוב את הקדוש ברוך הוא? את השבת? את התפילין? וכו'.

אמר לו הרב: מצינו אצל משה רבנו, כשבא להיפרד מעם ישראל אמר להם: וַיִּי' הַתְּאַנֵּף בִּי עַל דְּבָרֵיכֶם וַיִּשְׁבַּע לְבַלְתִּי עֲבָרִי אֶת הַיַּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי בֹא אֶל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יִי' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: פִּי אֲנֹכִי מֵת בְּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינְנִי עֹבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וַיִּרְשָׁתֶם אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת: (דברים ד כא-כב)

היתה כאן איזו שהיא נימת ביקורת על עם ישראל, כל כך הרבה רצתי בפניכם כסוס במדבר, נשאתי אתכם כמו שנושאים את היונק, כמה ממרים הייתם איתי, כמה טענות ומענות, והכל סבלתי בשקט ובדומיה, וכשהקדוש ברוך הוא התאנף בי על דבריכם, ונשבע שלא אכנס לארץ ישראל, לא ראיתי שעשיתם שום פעולה ושום מעשה כדי לבטל גזירה זו מעלי, שום תפילה לא נשאתם למעני.

בכך למעשה גיליתם כפיות טובה כלפיי, אם אתם כפויי טובה כלפיי, הדרך קצרה להיות כפויי טובה נגד ה'.

כל הכופר בטובת חברו סופו לכפור בטובת אלוקיו.

לכן מיד אומר להם משה רבינו הַשְׁמְרוּ לְכֶם פֶּן תִּשְׁכַּחוּ אֶת בְּרִית יי' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר פָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לְכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוָּךְ יי' אֱלֹהֶיךָ: (שם פסוק כג) כי אם אתם כפויי טובה כלפיי בשר וגם סופכם להיות כפויי טובה כלפיי הקב"ה.

כך גם אתם אמר רבי יהונתן אייבשיץ, אם אין אתם מוקירים תודה על אשר עשיתי למענכם, והנכם כפויי טובה, חוששני שגם כלפיי הקדוש ברוך הוא כך תנהגו, ולכן אני מזהירכם על כך. (אור דוד ואתחנן)

סיפר כ"ק האדמו"ר מטאלנא שליט"א היה מעשה בבחור יתום נצר למשפחה מיוחסת בישראל, שהשתייך לשולשלת עתיקת יומין מהיכלו של הבעש"ט זי"ע שנכנס ללמוד בישיבת פוניבז' בבני ברק.

כ"ק מרן הרבי הבית ישראל זי"ע כדרכו בקודש אשר דאג לכל אחד, דאג מאוד לעברו החסידי, ואמר: שצריכים לשמר אותו באוירה חסידית, שהרי סוף כל סוף, כשיגדל יצטרך לעמוד במקום אבותיו לנהל עדה חסידית, שהרי צריך להשאיר שם וזכר לחצר קודש של אבותיו הגדולים, ופחד ששם בישיבת פוניבז' אע"פ שילמד תורה כדבעי, אבל חמימות לתורת החסידות לא יהיה לו, וישכח מעברו הרם, ורצה לסדר לו איזה אברך בן עליה מהחסידים שיבוא לשם ללמוד עמו קצת מתורת החסידות, להחזיק עמו קשר, לחמם לבו.

הרבי קרא לי לשאול אם יש לי איזה רעיון, לאברך שיבוא לשם ללמוד איתו?

הקב"ה עזר לי, ובס"ד עלה לי תיכף בראש, שם של אברך שיכול להיות מתאים לכך, ואמרתי לרבי את שמו.

הרבי נהנה מאוד מההצעה, ואמר לי לכתוב לו מכתב ארוך ולהסביר כל העניין ולבקש ממנו על כך.

כמובן שציווה עלי לא להזכיר כלל וכלל את שמו, שכך היה דרכו בקודש לדאוג ולעשות עבור כולם, והכל בהצנע בעילום שם בלא שידע שהרבי מגור הוא שעומד מאחרי הדברים.

הוא אף ציווה עלי להראות לו את המכתב לפני שאני שולח אותו, וב"ה שמצא הדבר חן בעיניו, ושלחתי את המכתב.

כעבור כמה ימים קיבלתי טלפון מאותו אברך, שקיבל את בקשתי וכבר היה שם בישיבה, וכבר קבע עמו חברותא כמה פעמים בשבוע הכל על הצד הטוב ביותר.

הזדרתי להיות איש טוב המבשר טוב, ובאתי לרבי הבית ישראל לספר לו שבקשתו התקבלה, שכבר יש לו שיעור בחסידות עם אותו אברך.

הרבי נהנה מאוד ואמר לי שאכתוב לו מכתב תודה על שנענה לבקשה.

עבר יום אחד ונקראתי לרבי ששאל נו כבר שלחת את המכתב תודה? התנצלתי ואמרתי שעוד לא שלחתי, ואף חשבתי שאני צריך לפגוש אותו בעוד כמה ימים, ואומר לו תודה פנים בפנים.

הדבר לא מצא חן בעיני הרבי, ואמר לי שאין זה הדרך הנכונה וכך לא יאה להתנהג.

ביקש ממני להוציא מהארון חומש דברים ולהביא לפניו, הרבי פתח את החומש בפסוק בפרשת כי תבוא במצוות ביכורים, "וְעֵינֶיךָ וְאֶמְרֶיךָ" (דברים כו ה) וקרא את דברי רש"י וז"ל וענית ואמרת לשון הרמת קול.

ושאל מדוע צריך הקב"ה קול רם, הרי אמרו חז"ל (ברכות כד:) המגביה קולו בתפילת לחש הרי זה מקטני אמנה,

שכביכול הקב"ה לא שומע אותו הרי הקב"ה שומע גם בשקט
אם כן מדוע בביכורים צריך הרמת קול?

אלא הכוונה כאן, שהנה טבע האנשים כשצריכים לאיזה
דבר באופן טבעי מגביהים את קולם, מלמד אותנו הקב"ה
בפסוק זה, שאמירת התודה צריכה להיות באותו טון, וקול, של
הבקשה, אחרת יש בזה מעין כפיית טובה, לכן כמו שביקשת
בהרמת קול כך כשקיבלת תאמר תודה באותו הרמת קול,
שאינ הקול רם עבור הקב"ה אלא עבור האדם המודה שלא
יהיה כפוי טובה אפילו בהרמת הקול, כמו בקשתו.

הוסיף הרבי ואמר לי, לבקש טובה מאותו אברך טרחת
וישבת וניסחת מכתב יפה, ולהודות לו אתה מסתפק בזה
שבאקראי תפגוש אותו!?

צריך להודות באותו מכתב, כמו שבקשת. כמובן
שהזדרחתי לכתוב...

בזמן מלחמת השחרור הגיע בערב שבת איש הגנה לחזון
איש ויעצו לעזוב את הבית לליל שבת, משום חשש סכנה
שעלול להיות התקפה של הערבים, וביתו של החזון איש היה
בקצה העיר.

אמר אז החזון איש לרב שלמה זלמן אולמן בנימה של זלזול,
הם רוצים לשמור עלי? אבל המשיך ואמר, היות והם מתכוונים
לטובתי, אין מן הראוי להראות בפניהם ככפוי טובה, אבל
מישהו צריך להיות בבית בשביל המנין ותיקין.

וביקש מהרב אולמן שיישן אצלו בביתו, והוא יצא לישון אצל
ר"ש גריינמן, הוא אף מסר לו מפתח הבית, ועשה בו קשר כדי
שיוכל לטלטלו בכנף בגדיו, וביקשו שלא לפרסם הדבר כדי
שלא להכניס את הציבור לפחד.

בבוקר הגיע רבינו מוקדם לפני כל המתפללים, כדי שלא
ידעו שהלך ללון במקום אחר.

למחרת שוב באו ואמרו לו כנ"ל, ואז אמר, מספיק
שהראיתי כבר שאינני כפוי טובה, וישן בביתו.

אסור לעשות טובה לכפויי טובה

התורה אומרת וְכֹל שֵׁיחַ הַשְּׂדֵה טָרָם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכֹל עֹשֵׂב הַשְּׂדֵה
טָרָם יִצְמַח פִּי לֹא הִמְטִיר יי' אֱלֹהִים עַל הָאֶרֶץ וְאָדָם אֵין לְעִבֹד אֶת
הָאֲדָמָה: (בראשית ב ה)

פרש"י: ומה טעם לא המטיר? לפי שאדם אין לעבוד את האדמה,
ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם, וידע שהם צורך לעולם
התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים.

כתב המהר"ל ואין מכיר בטובתם, כלומר: ואסור לעשות טובה
לאיש שאין מכיר בטובה, ולפיכך כל זמן שלא היה האדם לא המטיר,
אבל מה שברא את כל הנמצאים, ואין מי שמכיר בטובתה, שהרי ברא
הדשאים ואין מכיר בטובתן, לפי שלעצמם הם נבראים, ולא נקרא זה
טובה, שלא יקרא טובה רק מה שנותן לאחר, כמו גשמים שהוא לצורך
הנבראים.

והתפלל עליהן, כלומר: שאם לא התפלל עליהן, מכל שכן שלא היה
נותן המטר, שהרי האדם מכיר בטובתן, ואפילו הכי לא התפלל עליהן,
אם כן הוא כפוי טובה, והוא יותר גרוע ממי שלא מכיר בטובת המטר.
(גור אריה בראשית ב' ה' אות י"ב י"ג)

בגמ' חולין (קלג). אמר רבי חמא בר חנינא כל העושה טובה למי
שאינו יודעה כאילו זורק אבן למרקוליס (בגמרא שלנו זה לא מופיעה אבל כך היא
הגירסא בעין יעקב)

*

הגרי"ז מבריסק זי"ע היה אומר, מה ההבדל בין אדם שהוא לקוי
במדה אחרת, לבין מי שהוא כפוי טובה? דמי שאינו שלם באחת משאר
המדות הטובות, כגון מי שהוא בעל גאווה שהיא מדה גרועה בתכלית,
או שהוא אכזרי, הרי הוא אדם שאינו שלם, שעדיין הוא צריך תיקון
והשלמה. אבל מי שאינו מכיר טובה למי שגמלו טוב, אינו בגדר אדם
כלל.

וראיה לדבריו הביאו בספרים מדברי הרמב"ן פ' האזינו על הפסוק "הֲלֵיּי תִגְמְלוּ זֹאת עִם נָבֵל וְלֹא חָכָם" (דברים לב ו) שכתב הטעם שמי שאינו מכיר טובה למי שגמלו טוב קרוי נבל, כי העושה טובת חנם יקרא נדיב, והמשלם רעה למי שהטיב עמו, יקרא נבל. ולכך אמרו על נבל הכרמלי (שמואל א כה כה) כשמו כן הוא, נבל שמו ונבלה עמו.

כי דוד עשה עמו טובה גדולה ושמר את כל אשר לו, והוא לא רצה לשלם לו גמול ויעט במלאכיו ויבזהו וכו'.

ויתכן שיקרא כן (נבל) בעבור שהוא נופל מדרגת בני אדם, כאשר יאמר פי תהיו פְּאֵלָה נְבֵלֶת עֲלֶהּ (ישעיהו א ל) נְבֵלֶת עֲלֶהּ כמו נופלת עליה, כשהעלה נובל הוא נופל, ויקראו בהמה מתה "נבלה" שנפלה לארץ ומתה.

אם כן יאמר הכתוב הזאת תגמלו את השם על הטובות שעשה עמכם? עם נבל, שהוא משלם רעה תחת טובה.

ואם כן רואים מדברי הרמב"ן שאדם שהוא כפוי טובה, נופל מדרגת בן אדם לדרגת בהמה שמתה.

על פתח ביתו של הרב יוסף שלוש זצ"ל היה תלוי שלט גדול ובו כתוב כל הבא ברוך הבא, חוץ מכפוי טובה.

והוא כידוע היה יחיד ומיוחד בין גומלי החסדים מלבד מה שהיה רב ואב"ד לעדת המערבים (המרוקאים) בירושלים.

(רבי יוסף שלוש נולד לאביו רבי דוד שלוש זצ"ל, מסופר כי לרבי דוד היו הרבה ילדים, וכולם נפטרו בקטנותם, בהגיעו לגיל הגבורות נשא לאשה את הרבנית סולטנה ע"ה אשר ילדה לו בן, ובהגיע ליל הפדיון מת הילד, ילדה לו בן שני ובגיל שנתיים מת גם הוא, וביום ח' לחודש שבט שנת תרנ"א נולד רבי יוסף זצ"ל ובהיותו כבן שנתיים, חלה במחלה אנושה, הלך אביו רבי דוד לארון הקודש, ושפך שיחו לפני בוראו, וביקש למסור את נפשו תחת נפשו וכך היה. רבי יוסף זצ"ל הוטב בריאותו והתרפא, ואביו רבי דוד עלתה נשמתו בסערה השמימה בתוך שבועיים ימים.

במצב זה נקרא הילד לפי מנהג מרוקו "פדוי" שהרי היה נפש תחת נפש, והמנהג היה שמי שהוא "פדוי", לבש רק בגדים שנתנו לו הציבור, השכנים או מהקהילה, ולכן אין חייו שייכים לו, אלא כל חייו מוקדשים לציבור, והיה צריך להכנס להיות חבר בחברת רבי שמעון בר יוחאי, שעיסוקה חסד עם המתים, ואם עד גיל שנים עשרה היה לבושו על צווארם של הציבור, הרי שעכשיו צריך להתחזר לציבור את אשר קיבל ממנו. וכך היה רבינו זצ"ל איש חסד במהותו בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, זרמו בעורקיו תורה ועבודה וגמילות חסדים. והשקיע את כל ימיו עבור הציבור, הן בשבתו בבית הדין, הן בהרבצת התורה, והן בחברה קדישא שהתמסר אליה בכל נפשו, הן במתן עזרה לזולת בכל תחום אפשרי, הן בצדקה מכספו לעניים ליתומים ולא למנות, והן בהלוואות בסכומים גדולים וכו'.

בשנת תרס"ג בהגיעו לגיל שתים עשרה שנה, בא אביו רבי דוד שלוש זצ"ל בחלום אל הרבנית ע"ה ואמר לה, לקום לעלות לירושלים, הרבנית לא שתה לבה לדברי החלום מפני שלא היה נראה לה שהחלום בר ביצוע, מפני סכנת הרכים והתנאים הקשים שהיו בימים ההם, והנה חלמה בלילה השנית אותו חלום וגם לזה לא שתה לבה, ושוב חלמה בפעם השלישית את בעלה שאומר לה קומי ועלי לירושלים משנשלש החלום אמרה: הלא דבר הוא, שאלה את החכמים, ואכן אמרו לה אם נשנה ונשלש החלום סימן שזהו רצונו, קומי ועלי ירושלימה את ובנך ובתך, ויהי אלקים עמכם וזכות הצדיק תגונן עליכם. ולאחר שעשתה את ההכנות הדרושות לעלות לארץ הקודש, באה להפרד מקברו של בעלה שהיה קשה עליה פרידתו, והנה בא אליה שוב בחלום ואמר לה, אל תעצבי, בהר הזיתים בירושלים, תחת העץ שליד הקבר של רבי חיים בן עטר זיע"א שם אני טמון, בכל עת תרצני לשפוך ליבך, לכי שמה ובקשי רחמים, וכך היה, שבעלותה לירושלים היתה מתפללת ומבקשת רחמים על קברו.

מסופר שביום פטירת אביו רבי דוד שלוש נהג בנו רבי יוסף לערוך סעודה לתלמידי חכמים שלמדו באותו לילה במשניות וזהר לעלוי לשמתו. בערב מלחמה העולם הראשונה לא היתה לו אפשרות כספית לערוך את הסעודה, ואמר לאמו כי יסתפק רק בסעודה של כעכים. בא אביו בחלום ואמר לה, תגידי ליוסף שלא מכספו יערוך לי את הסעודה, הוא יקבל מנדט (המחאת דואר) וממנה יערוך את הסעודה. ואכן באותו יום הלך לדואר ונתקבלה המחאת כסף, דמי שכירות של חצר שהיתה שייכת לאביו במרוקו. בא הביתה ולא ספר את הדבר לאמו. אמרה לו אמו היום קבלת מנדט? אל תכחד ממני, ערוך את הסעודה כדין וכהלכה ואל נא תעשה טובות. ואכן מאותה שנה לא פסק מלערוך מדי שנה בשנה את הסעודה הגדולה ביום פטירת אביו.

שנים רבות לימד רבינו זצ"ל בישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה, ואף ניחון בכושר הסברה מעולה ובהיר, והיה מוסר את הלימוד לתלמידים בחשק ובענימות. מידי שבוע היו נכנסים ראש הישיבה רבי עזרא עטייה והמשגיח רבי יהודה שאקו זצ"ל לבחון את התלמידים, ובשאר הכיתות המבחן היה כחצי שעה, אבל אצל רבי יוסף שלוש, המבחן היה מעניין וארך למעלה משעה, מחמת שהיו נהנים מהבנת התלמידים לעומק ומחידודם.

חכם יוסף עדס זצ"ל מראשי ישיבת פורת יוסף בשכונת גאולה, היה מרבה לספר בשבחו לתלמידיו בישיבה, על זריזותו המופלאה לקיום תורה ומצוות ולעורר השחר, ואף אמר שהוא עצמו למד זאת מרבינו לקום מוקדם באשמורת הבוקר ללמוד תורה, במוח צלול וזך ולעבודת ה' יתברך. וזה ידוע שחכם יוסף עדס זצ"ל היה קם כל יום באשמורת הבוקר לתפילה בנץ החמה בכותל המערבי, והיה לו שיעור קבוע קודם הנץ בגמרא ומוסר, בבנין המשטרה, שהיה ממוקם (לפני שנהרס) מול הכותל ברחבה העליונה.

מסופר על רבי יצחק אביחצירא זצ"ל הבאבא חאקי כשבא לארץ, נרשם לעבוד בעבודת האדמה וכשראו זאת אנשים שהכירוהו מיד מנעו זאת ממנו, והוא בענוותנותו אמר שזה מצוה גדולה של יישוב ארץ ישראל. אמנם מכריו לא נתנו לו לעבוד בעבודת האדמה, והלכו וצעקו על הממונים איך הבאתם רב גדול כזה לעבודה? והתנפלו על האחראי, ואמרו שהם מוכנים לעבוד עוד שעה כל אחד עבורו, ובכך נפטר באבא חאקי מהעבודה, ועבר לתפקידו המקורי ללמד תורה ויראה לעם.

והנה הגיעה השמועה לרבי יוסף שלוש זצ"ל מירושלים, בבא חאקי נמצא בארץ ישראל, וכך הוה מעשה. הוא לא התמהמה שכר מונית והתייצב במעברה, וא"ל כבודו יצטייד בכל תעודות הסמיכה והכושר שקיבל מרבני מרוקו, ויעלה איתי לירושלים. הם הגיעו ללשכתו של הראשון לציון והרב הראשי לישראל רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל ואז רבינו זצ"ל נכנס פנימה ואמר, אי אפשר לעבור לסדר היום, מגיעים לארץ תלמידי חכמים עצומים, המוכנים לעבוד בפרדס של קרן קיימת, במקום שעם ישראל יפיק מהם תועלת רוחנית, ועק בכאב גדול. צדיק ממשפחת הצדיקים שהיה כמלך במרוקו ששימש שם ברבנות ודיינות יעבוד כאן כאחד מפשוטי העם?! תראה איזו ענוה ושפלות רוח יש בו, אבל בגלל זה נמנע תורה מישראל.

רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל שחרד לשמע הדברים, הפנה את הבבא חאקי באותו מעמד אל הרב הראשי האשכנזי הרב יצחק הלוי הרצוג זצ"ל שישוחח איתו בדברי תורה והלכה, בכדי לאשרו במשותף לרבנות. נכנס הבבא חאקי להרב הרצוג ואמר לו הביאו כעת לפני שלוש שאלות שאני רוצה להתייעץ איתן עם כבודו. שמע הבבא חאקי את השאלות וחיך, ואמר שאלות דומות הובאו לפני מזמן בדרך באלג'ריה, אמר והחל להרצות את דבריו, הרב הרצוג התפעל מהתשובות ולאחר זמן קצר הוחלט לתת לו רבנות הערים רמלה ולוד.

פעם הלך רבי יוסף זצ"ל לברית בשכונת קטמון והיתה השעה מאוחרת, והנה הוא תפס בעל אופניים נוסע לכיוון, ואמר לו תסיע אותי, אליהו הנביא מחכה למילה. ובעל האופניים אמר שאי אפשר זה לא חוקי להסיע על אופניים, אך רבי יוסף בשלו, אליהו הנביא מחכה. קיפל מצנפתו וגלגלתו ועלה והתחילו לנסוע, ובהמשך הדרך צפר להם ג'יפ של משטרה צבאית לעצור. ורבינו אמר לבעל האופניים סע סע אליהו הנביא מחכה, והמשיכו לנסוע עד שהג'יפ הצבאי הפסיקו ממש ואז ירד רבינו ולבש את המצנפת והגלימה בצורה מכובדת ועמד, ואמר מה רצייתם? ואז ראוהו אנשי המשטרה והכירוהו, אחד אמר זה חיתן אותי, והשני אמר זה מל אותי, והשלישי אמר זה קבר את קרובי, ומיד אמרו לו לאיפה כבודו רוצה להגיע? אמר להם אליהו הנביא מחכה, והסיעוהו הם בג'יפ במהירות לכבוד אליהו הנביא.

סיפר חכם יוסף עדס זצ"ל בזמן הפרעות היו הערבים מקשים על היהודים לבוא ולקבור בהר הזיתים, והיה צריך לזה לפעמים מסירות נפש מחמת היריות, והיה רבינו זצ"ל מזרו את החברים לקחתם, שיהיה מנין לקבורה, והיה אומר שומר מצוה לא ידע דבר רע. והנה פעם אחת אמר לחבורתו הקדושה שאוני על אלונקה, ועשו עצמכם מוליכים מת לקבורה, ולבש בגדי לבן של תכריכין והתחילו הערבים לזרוק אבנים ולירות. מיד קם הרב מהמיטה ויצא בבגדי לבן של תכריכין, המה ראו כן תמהו נבהלו נחפזו שראו מת קם ממיתו וברחו לנפשם, ופחדו לאחר מכן להרע עוד, ונפלה עליהם אימתה ופחד, ובכך שקטה הארץ במעט.

סיפר חכם יוסף עדס זצ"ל שכשהיו קוראים לרבי יוסף לומר וידוי לנפטר, הרבה אנשים לא רצו לעשות זאת רק חכם יוסף שלוש זצ"ל היה הולך לכל מקום, וגם היה יודע כל נפטר מתי יגיע זמנו, יש שהיה אומר לקרוביו אני הולך, ותקראו לי בעוד שעתים, ויש שהיה אומר תקראו לי מחר, ויש שהיה אומר יש לו עוד שבוע, ויש שהיה אומר זה עוד יקום ויתהלך בחוץ על משענתו, ויש שהיה אומר זה עוד יבוא לבית הכנסת לברך הגומל בס"ד, וידע על כל אחד מתי זמנו.

וסיפר רבי אברהם מוגרבי חתנו של הבבא סאלי, פעם אחת היה אדם אחד גוסס הרבה זמן, ולא נפטר, אמר להם רבינו זצ"ל אני יודע למה, וצוה להביא את כספו וזהבו, ואמר לנפטר ראה, הנה כסף וזהבך תן ידך על כסף, ונתן ידו על כספו ומיד נפטר, כי הבין שדאג על כספו בעולם הזה.

בתחילה התגורר בעיר העתיקה בירושלים ולאחר הכרות המדינה שהיה קשה להתגורר שם, עקר לירושלים החדשה שם התגורר ברחוב יוסף שוורץ בשכונת מקור ברוך בשכונת להבית ישראל מגור, שמאוד חיבב אותו והיו משוחחים רבות בדברי תורה, וידוע שכל גדולי ישראל העריצו וחיבבו אותו, הבבא סאלי כשהגיע לביקור בארץ בשנת תרפ"א הסתגר בחדר שנתן לו רבי יוסף בביתו בעיר העתיקה במשך שלושה חודשים ולא היה יוצא רק בליל שבת, שאז היה משתתף בסעודת שבת עם בני המשפחה, וגם כשהגיע בשנת תרצ"ג הרבה לשהות בביתו. גם רבי סלמן מוצפי היה מרבה לספר בשבחו.

בניו של רבי יוסף הם: רבי דוד שלוש כיהן כרב העיר נתניה, ורבי אברהם רבה של כפר סבא. בתו של רבי יוסף מרת אביגיל נישאה לרבי ניסים עזראן, ובתם הרבנית צביה תחי' נישאה לרב מרדכי אליהו זצ"ל.

רבי יוסף נפטר בליל שבת קודש ל' סיון תש"ך כשהוא בגיל 68 זיע"א

כל אדם שזכה בארץ להכנס לטרקלינו הגדול של בבא האקי ר' יצחק אבוחצירא בעירו רמלה, ראה מעין בבואה דבבואה ממה שהיה בחוץ לארץ.

בטרקלינו מצאת אנשים פשוטי עם, חולים בעלי בעיות, ולעומתם אנשים נכבדים, רבני ערים, דיינים קציני משטרה וצבא, וכולם מתקבלים במאור פנים, שוטחים בפניו את בעיותיהם ולכולם הוא מוצא מלות עדוד ונוחם, פותר את בעיותיהם כיד ה' הטוב עליו, מברך את החולים, ופותח יד לנצרכים ומקבל את הכל באהבה ובשמחה, בכל עת וזמן.

ביום מן הימים נגש אליו אדם מסויים, ומתקיף אותו במלים קשות, צועק עליו בפני כל הנמצאים, ולא נתקררה דעתו עד שסטר על לחייו של הרב. ר' יצחק אינו מגיב, אלא מחייך כלפי אותו אדם, מפייסו ומזמינו לשבת על השולחן, מכריחו ליטול ידיו, ומאכילו ומשקהו במו ידיו, ומשרתו כעבד לפני רבו.

לאחר הארוחה מבקש סליחתו, תוקע לכיסו של אותו אדם שטרות כסף ומלווהו עד לכביש הראשי, דואג לרכב ומשלחו לעירו בכבוד גדול.

אחד מבני המשפחה שראה את המחזה, נגש לר' יצחק ואמר לו, מה זה, במקום שתגרשהו מעל פניך, אתה עוד מאכילו ומשקהו ומפייסו ומבקש סליחתו?

בעדינות נפשו ענה הרב: רבי יוסף שלוש זצ"ל תלה שלט באותיות קידוש לבנה בכניסה לביתו, כל הבא ברוך הבא חוץ מכפוי טובה. אבל אני גורס כל הבא ברוך הבא, אפילו כפוי טובה.

לו ידעת כמה טובות וכמה חסדים גמלתי עם האיש הזה, שכל פרנסתו היא בזכותי, בודאי היית קוצף שבעתיים, אבל אני חושב שדעתו קצרה, והוא חסר הבנה, ולכן אף שהוא כפוי טובה ממש, אני מכבדו ומבקש סליחתו.

מעלת לימוד התורה ביחס לשאר המצוות

אמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א): על המשנה "ותלמוד תורה כנגד כולם" כל מצוותיה של תורה, אינן שוות לדבר אחד של תורה. ובאר הגר"א דהיינו למילה אחת של תורה. דהיינו שכל המצוות ביחד לא שוות ללימוד התורה.

וכך כתב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה ג). אין לך מצוה בכל המצוות כולן, שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות כולן.

מעלת לימוד התורה בשבת

כתב המקובל החסיד הרב רחמים שרים זצ"ל תלמידו של גאון המקובלים בירושלים הרב שאול חיים דוויק הכהן זיע"א בספרו שערי דרך החיים (ח"ג סימן קצה) וז"ל ושמענו מפי הרב יוסף חיים (הבן איש חי) שהלומד בשבת עולה י"ז אלף פעמים על החול מפי מגידי אמת עכ"ד.

וכתב בספר שיבת ציון (ח"ב רלג, להרה"ג בן ציון מוצפי שליט"א): א"ל מו"א המקובל רבי סלמן מוצפי זצ"ל שצריך לומר י"ז אלף רבוא כי כך שמע מפי חכמי הקבלה שבירושלים (וזאת עפ"י הכתוב בספר עץ חיים למהרח"ו ובתקוני הזהר ועוד)

ואם כן 17 אלף ריבוא הוא מאה שבעים מליון. לפי זה לימוד תורה של שעה אחת בשבת, שווה כמאה שבעים מליון שעות של חול.

ומה שכתב הבן איש חי (שנה ב בהקדמה לפרשת שמות) ששעה אחת בשבת שווה כאלף שעות בחול, אמר לו אביו זצ"ל שהוא לאו דוקא ובדרך הפלגה כתב כן, (כמו שאומרים 'חמץ אפילו באלף לא בטל', ובאמת שגם ביותר מאלף, אינו בטל.)

חוברת זו שהנך אוחז בידך, נקראת בשקיקה על ידי כל שכבות הציבור, ורבים מוסרים מהם דרשות לציבור. ויש ביקוש להגדיל את התפוצה, כי אין הקומץ משיביע את הארי.

בסכום של 100 ₪ ניתן להדפיס כ-40 חוברות והנך שותף בזיכוי הרבים. של מאות שעות של לימוד תורה בשבת קודש, והכל יהיה נזקף לזכותך.

להקדשת חוברות

עם הנצחה לעילוי נשמת או לברכה

במחיר עלות ניתן להתקשר 054-8428679